TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Janne Lamus

UKRAINA SÕJAPÕGENIKE KEELELINE KOHANEMINE EESTIS ÜHE ÕPPEGRUPI NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: prof Birute Klaas-Lang

TARTU 2024

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Janne Lamus

Lühikokkuvõte

See magistritöö uurib Ukraina sõjapõgenike keelelist kohanemist Eestis ühe õppegrupi näitel. Uurimisküsimused keskenduvad sellele, kui väga aitab sisemine motivatsioon kaasa keeleõppele kursuste vahelisel ajal ning uuritakse ka korrelatsiooni eesti keele õppimise motivatsiooni ja Eestisse jäämise vahel.

Magistritöö valim on ukrainlaste grupp, keda autor õpetas. Uurimismeetod on kvalitatiivne sisuanalüüs, mille eesmärk on saada täpsem ülevaade õppijate motivatsioonist keelt õppida kursuste vahelisel ajal. Selleks otsustati teha kaks küsimustikku, millest ühele vastasid õppijad vahetult pärast kursuse lõppu, teisele umbes neli kuud hiljem. Küsimustike vastustest on tehtud kokkuvõte, mis põhineb näidetel. Lisaks on mõlema küsimustiku vastuseid võrreldud, et saaks ülevaate õppijate keeleharjumustest kursuse välisel ajal. Mõlemale küsimustikule vastanud õppijad on jagatud vastuste põhjal ei arhetüüpidesse.

Uuring oli tulemuslik. Ilmnes, et sisemine motivatsioon aitab õppijaid suunata ja hoiab neis tahet minna õppima uuele keelekursusele, kõige rohkem siis, kui töötavad koos mitu erinevat motiveerivat faktorit. Samuti tõstab Eestis elamine Ukraina sõjapõgenike motivatsiooni eesti keelt õppida.

Võtmesõnad: Ukraina, sõjapõgenikud, keeleline kohanemine, motivatsioon, arhetüübid

Sisukord

Sissejuhatus 6

1. Taust 8

1.1. Sõjapõgenike olukord Eestis eelneva aasta kevadel ja nüüd 8

1.1.2. Ukraina põgenike kohanemine Eestis 9

1.2. Ukraina põgenike keelelist kohanemist Eestis käsitlevad uuringud ja teadustööd 10

1.3. Mina kui keeleõpetaja 11

2. Teoreetilised alused 13

2.1. Motivatsioon 13

2.2. Motivatsiooni roll keeleõppes 14

2.3. Väline ja sisemine motivatsioon 15

2.4. Õpetaja roll motivaatorina 16

2.5. Arhetüübid 18

3. Valim ja meetod 19

4. Tulemused 22

4.1. Tagasiside eesti keele õppele ja eesti keele kasutusvaldkonnad vahetult peale kursust ... 22

4.1.1. Eesti keele õpe ja motivatsioon 23

4.1.2. Eesti keele kasutus väljaspool kursust 24

4.1.3. Kursuse sisu 25

4.1.4. Keeletest 26

4.2. Neli kuud pärast kursuse lõppu 28

4.2.1. Eesti keele õpe ja kasutamine kursuste vahelisel ajal 28

4.2.2. Harjumused ja kasu kursustest 30

4.2.3. Edasised plaanid 31

4.3. Arhetüübid küsimustike põhjal 31

4.3.1. Grupp 1: Ennastjuhtiv õppija, kes end pidevalt täiendab ja üritab keeleliselt areneda .. 31

4.3.2. Grupp 2: Õppija, kes oli või on keele õppimises aktiivne, aga kelle keeleteekonnale on sattunud takistav faktor. 32

4.3.3. Grupp 3: Kitsa sihiga õpilane, kes räägib vahepeal eesti keeles, aga võimalusel pigem mõnes teises keeles. Võib ka olla ebakindel oma soovides. 33

4.3.4. Grupp 4: Õppija, kes on rahul oma praeguse keeletasemega, aga pole kindel oma tulevikuplaanides. 34

4.4. Arutelu 35

4.5. Kokkuvõte 38

Kirjandus 40

Linguistic adaptation of Ukrainian war refugees in Estonia using the example of one study group. Summary 43

Lisad 45

Lisa 1. Esimene küsitlus eesti keeles 45

Lisa 2. Esimene küsitlus vene keeles 47

Lisa 3. Teine küsitlus eesti keeles 49

Lisa 4. Teine küsitlus vene keeles 51

Sissejuhatus

Minu magistritöö teemaks on Ukraina sõjapõgenike keeleline kohanemine Eestis. Kuna olen õpetanud eesti keelt mitmele ukrainlaste grupile, hakkasin huvi tundma, kuidas nad Eestis hakkama saavad, kui väga nad eesti keelt õppida tahavad ja miks. Viimasele ukrainlaste grupile tunde andes otsustasin võimalusest kinni haarata ja neid oma magistritööks uurida. Lõpliku uurimisküsimuste valikuni jõudsime juhendajaga Ukraina põgenike keeleõppe teemal vesteldes.

Minu töös on kaks uurimisküsimust. Kuidas aitab sisemine motivatsioon kaasa eesti keele õppele keelekursuste vahelisel ajal? Kuidas on omavahel seotud keeleõppes edenemine ja Eestisse jäämise soov?

Minu valimi moodustas üks rühm ukrainlasi, keda ma õpetasin. Sinna jäi kursuse lõpuks alles 16 inimest. Küsitlesin neid kaks korda. Kõik küsimustikele vastajad on andnud kirjaliku nõusoleku oma isikustamata andmete kasutamiseks.

Küsimustike koostamisel lähtusin oma uurimisküsimustest ja -eesmärkidest. Lisaks pidin analüüsi jaoks uurima küsimustikele vastajatelt ka nende isikliku tausta kohta, millest avaldan ainult vanuse, soo ja haridustaseme. Soovisin läbi viia ka intervjuud oma õpilastega, aga loobusin sellest mõttest keelebarjääri tõttu ja otsustasin piirduda avatud ja suletud küsimustega. Küsimustikke oli kaks, millest ühele vastati kohe peale kursuse lõppu ja teisele neli kuud hiljem. Kokku oli vastanuid 16. 15 neist vastasid minu esimesele küsimustikule. Teisele küsimustikule vastas 12 inimest, kellest üks ei vastanud esimesele küsimustikule. Töös annan ülevaate mõlema küsimustiku vastustest eraldi ning seejärel võrdlen neid ja jaotan vastajad nende vastuste põhjal erinevatesse gruppidesse ehk arhetüüpidesse.

Töö koosneb sissejuhatavast osast, kus annan ülevaate teemast, uurimisküsimustest, valimist ja meetodist ning magistritöö struktuurist. Seejärel tutvustan sõjapõgenike olukorda Eestis eelmisel aastal ja nüüd ning teen väikese kokkuvõtte, millised uuringud ja teadustööd on veel käsitlenud Ukraina põgenike keelelist kohanemist Eestis. Räägin ka endast kui keeleõpetajast, täpsemalt keda ja kui kaua olen õpetanud ning missugused minu lõputöö teemaga seotud probleemid on ukrainlasi õpetades esinenud. Seejärel tutvustan töö teemaga seotud teoreetilisi aluseid, milles annan ülevaate motivatsiooni rollist keeleõppes, täpsustan, mis vahe on välisel ja sisemisel motivatsioonil ning kui suur roll on motivatsiooni tekkes ja hoidmises õpetajal endal. Teen ka lühiülevaate arhetüüpidest. Järgmiseks on materjali ja meetodi osa. Peale seda peatükki liigun oma küsitluste tulemuste ja analüüsi juurde, kus jagan

oma õpilased nende vastuste ja tunnis märgatu põhjal arhetüüpidesse. Töö lõpus leiab ka kokkuvõtte ja lisad, kust on leitavad küsimustikud, mida vastuste saamiseks kasutasin.

1. Taust

1.1. Sõjapõgenike olukord Eestis eelneva aasta kevadel ja nüüd

2023. aasta märtsi lõpus oli Eestis ajutise kaitse saajatest 36 000 ukrainlast (Siseministeerium 2023). Ukraina sõjapõgenikke tuli aina juurde, Narva piiripunkti päevas umbes 300 inimest, aga 2023. aasta suvest hakkas nende sissevool kahanema. Novembri alguses oli ajutise kaitse saajate arv sama, mis märtsi lõpus ehk 36 000 inimest. (Nikolajev 2023)

Praegustel andmetel on 2024. aasta 28. aprilli seisuga Eestis hetkel ajutise kaitse alusel saadud kehtiva tähtajalise elamisloaga 30 950 inimest, mis tähendab, et viie kuuga on Eestis elavate ukrainlaste arv kahanenud umbes 5000 võrra. Ajutise kaitse taotlusi on aga kokku 52 436 ning sellest soovib loobuda 7034 põgenikku. Kokku on mõneks ajaks Eestisse jäämise soovi avaldanud 89 489 Ukraina kodanikku. (Siseministeerium 2024) Ukraina sõja alguses sai Eestis elamisloa teha vaid aastaks, kuid 2023. aasta septembris otsustati need kõik pikendada 2025. aasta märtsini. (Einmaa 2023)

Ukrainlased hakkasid juba 2022. aasta aprillis aktiivselt eesti keelt õppima. Integratsiooni SA keeleõppe valdkonna juhi Jana Tondi sõnul on Ukraina põgenikud väga motiveeritud õppijad ning õpetajad on nendega väga rahul. (Altosaar 2022) Septembris 2023, kui sõjapõgenike sissevool vähemaks jäi, oli siiski jätkuvalt probleeme keeleõppega. Ühe ukrainlase sõnul on kerge saada võimalus õppida A1 kursusel, aga õpingute jätkamine A2 tasemel on juba raskendatud. Ta ei leidnud jätkutasemel kursusi ei PPA kaudu ega programmist *Settle In Estonia*. Ainus võimalus oli kursusele registreeruda kas Töötukassa kaudu või ise selle eest makstes. (Einmaa 2023)

Praegu on keeleõppe võimalusi juurde tulnud, aga kogu korraldus on siiski veel liiga keerukas. Hetkel toimub eesti keele õpe täiskasvanud ukrainlastele enamjaolt hangete najal, milles erinevad õpetajad ja keeleõppefirmad osalevad. Kui aga hange lõppeb ja sama firma järgmist ei saa, peavad Ukraina põgenikud leidma uue koha õppimiseks ja õpetaja, kes saaks neile eesti keelt edasi õpetada. Erinevad keeltekoolid pakuvad võimalusi tasemeõppeks, näiteks Multilingua Keelekeskus OÜ, kus ma ise töötan, ja paljud teised. Tihtipeale on võimalik võtta

kursuseid kohapeal või kui on soovi, siis ka veebis. Veebivariant sobib enamasti inimestele, kes ei ela (Multilingua näitel) Tallinnas või kes erinevatel põhjustel ei saa kohapeale tulla.

1.1.2. Ukraina põgenike kohanemine Eestis

Ukraina sõjapõgenike kohanemise temaatika on leidnud käsitlust paljudes arvamusartiklites, nt Gedvil (2024), Kitsnik (2024), Klaas-Lang (2024), Org (2023) ning Märtsin ja Samuel (2024). Eestis oleme selle poolt, et eesti keel oleks peamine suhtluskeel. Ometi kui keegi proovib meiega eesti keeles rääkida, läheme tihtipeale üle vestluskaaslase jaoks mugavamale keelele, olgu selleks siis inglise või vene keel. Mare Kitsnik (2024) tõi oma artiklis välja mitu situatsiooni, mis hõlmasid sarnaseid olukordi, kus eestlased tahtsid olla viisakad ja teha kliendile suhtlemise kergemaks või hoopis reageeriti ebameeldivalt, kui eesti keelt teise keelena kõnelev inimene end vigaselt väljendas. Kitsniku arvates võiksid kõik, kellega üritatakse eesti keeles rääkida, aidata vestluskaaslast keele õppimisel. Peamine, et teise keele kõnelejatesse jääks positiivne emotsioon ja soov keelt edasi harjutada. Ka Birute Klaas-Lang rõhutas, et kui eesti keelt mittekõnelevad inimesed tunneksid ümbritsevas keskkonnas vajadust keelt rääkida, oleks neil rohkem motivatsiooni seda õppima minna. (Kitsnik 2024; Klaas-Lang, 2024) Sama on leidnud ka Liis Reile (2018: 53-55) oma uuringus, mis kinnitas, et kui välismaalane saab hakkama ilma eesti keeleta, on see keeleõpingutes suureks demotiveetivaks faktoriks.

Janika Gedvil (2024) on toonud oma artiklis välja mitmed juhtumid Ukraina sõjapõgenike ja eestlaste vahel, kus näiteks tööandjad ei jäta neile aega keeletundide jaoks. Tööandjaid, kes keelekursustel osalemist soosivad, on vähe. Gedvili sõnul on Ukraina põgenikud meil juba kenasti kohanenud, aga nüüd on vaja aidata neil lõimuda ja selleks tuleb nii tööandjatel kui ka teistel inimestel ukrainlasi aidata. (Gedvil 2024) Lõimumisele saavad aidata kaasa kõik. Kogukonna kaasamisest ja kogukonna toest on tuua palju häid näiteid. Näiteks Võrus läksid sõja puhkedes Ukraina põgenikele appi vabatahtlikud, kaasa arvatud Astrid Org (2023), kes tõlkis põgenike saabudes meedikutele nende juttu ning oli kolm kuud koos teistega sisserännanutele toeks töö leidmisel, igapäevaprobleemide lahendamisel ja muu vajalikuga. Mõni vabatahtlik andis lastele kunstitunde ja teised õpetasid soovijatele eesti keelt. Koos aidati Võrru saabunud Ukraina sõjapõgenikel kohaneda Eesti kultuuri ja ühiskonnaga. (Org 2023)

Ukrainlaste lõimumise teeb raskemaks ka nende ebamäärane tulevik, sest ei teata, kui kaua sõda kestab või kui kauaks peab Eestisse jääma. Gedvil (2024), Märtsin ja Samuel (2024) on oma artiklites rõhutanud kogukondade tähtsust lõimumisel. Eesti keele seletava sõnaraamatu (2019) järgi on kogukond mingis piirkonnas elav, teatud sotsiaalsete suhete võrgustikuga seotud inimrühm. Sisserännanud ukrainlased on aga kogukond ainult eestlaste silmis. Ukrainlased üldjuhul üksteist ei tunne. Kui korraldada ühiseid üritusi ja erinevaid loometegevusi, aitab see põgenikke ühendada. Lisaks maandab see stressi, mis sõja ja pideva ebakindlusega kaasneb. Ühiseid üritusi korraldades saavad ukrainlased ka tutvuda eestlaste ja meie kultuuriga, mis lõimumisprotsessi omakorda veelgi süvendab. Ukraina põgenikud, kes ise sellisest aktsioonist on osa võtnud, kiidavad selliste tegevuste kasulikkust. (Gedvil 2024; Märtsin & Samuel 2024).

1.2. Ukraina põgenike keelelist kohanemist Eestis käsitlevad uuringud ja teadustööd

Täpselt sel teemal ei ole tehtud seni Eestis veel ühtegi uurimust. Pigem on uuritud sisserändajate keelelist kohanemist üldiselt või on keelelist kohanemist mainitud mõnes Ukraina sõjapõgenikke käsitlevas uuringus. Küll aga ilmus eelmisel aastal uuring *"Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala"*, milles puudutatakse spetsiifiliselt täiskavanute keeleõppe korraldust erinevatest sihtgruppidest lähtuvalt ja võimalikke takistusi keeleõppes. Samuti toodi nimetatud uuringus välja erinevad õppijate arhetüübid ja persoonad, millest sain ka inspiratsiooni oma tööks. (Kaldur jt 2023)

Kuigi minu magistritöö uurib täiskasvanud keeleõppijaid, toon välja ka Helen Kauksi (2023) magistritöö, mis käsitleb põgusalt ukraina lapsi eesti klassiruumides. Täpsemalt kirjeldab magistritöö ukraina laste kohanemist ja keeleõpet Eestis ning mis eesmärgid on seatud nii õpilastele kui ka koolidele, kus nad käivad.

Motivatsiooni ja keeleõppe vahelise tulemuslikkuse kohta on põhjalikult kirjutatud uuringus "*Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas II osa*". Seal analüüsitakse erinevaid tegureid, mis pärsivad või aitavad kaasa täiskasvanute motivatsiooni tekkele keeleõppes. Eraldi on välja toodud kuidas ja millised emotsionaalsed

tegurid keeleõpet mõjutavad, mille tõttu lähevad täiskasvanud eesti keelt omandama ning kuidas hinnatakse eesti keele õppe kvaliteeti ja kättesaadavust. (Roosalu jt 2018)

Loendisse võib lisada ka uuringu "*Uussisserändajate kohanemine Eestis*", kus kirjutatakse kohanemisest ja selle nüanssidest laiemalt. On antud ülevaade erinevatest teenustest, mida pakutakse uussisserändajatele, kohanemise toetamisest, elamislubadest, keeleõppest, majutusest, haridusest ja muust. Samuti on rõhku pandud ka sotsiaalsele sidususele, kogukonnale ja vaimsele tervisele. (Kaldur jt 2019)

Liis Reile on kirjutanud magistritöö teemal "*Eestis õppivad välisüliõpilased ja eesti keel: hoiakud ja keeleõppimise motivatsioon*". Ta käsitleb seal mitmeid teemasid, mis ka minu magistritööga kattuvad. Suuremas osas analüüsitakse töös välisüliõpilaste hoiakuid eesti keele suhtes ning eri motivatsiooni vähendavaid või tugevdavaid faktoreid. (Reile 2018)

1.3. Mina kui keeleõpetaja

Olen õpetanud Ukraina gruppe Multilingua Keeltekoolis alates 2023. aasta märtsist, kokku on mul olnud kuus gruppi, igas algselt 20 inimest. Vanuseliselt olid grupid heterogeensed: oli nii 18- kui 80-aastaseid naisi ja mehi. Õppetöö toimus Zoomi kaudu ning iga grupp läbis kokku 100 akadeemilist tundi. Õppetöö toimus tavaliselt kolm korda nädalas. Üks keeletund kestis 3x45 minutit ehk tegime päevas kolm akadeemilist tundi järjest. Õpetades ukrainlasi, hakkasin huvituma ka nende keelelise huvi ja kohanemise vastu.

Mitmed õpilased soovisid minuga eesti keelt edasi õppida, aga kuna Multilingua Keeltekool ei olnud uut hanget võitnud, jäid paljude õpingud katki. Nad kas ei õppinud edasi või pidid otsima omale uue grupi. Õpilaste jaoks võivad sellised muutused ebameeldivad ja segadust tekitavad olla. Kui saaks jätkata sama õpetajaga samas grupis, liiguks õppetöö jõudsamalt, sest grupidünaamika on esimese kursuse jooksul juba välja kujunenud ning selle baasil on mugavam edasi minna. Minu kogemus õpetajana näitab, et keeleõpe võiks õpetaja ja õpilaste nõusoleku korral samas grupis jätkuda. Kui aga see praegusel moel ehk hangete põhjal jätkub, siis on see keeruline kõikidele osapooltele, kuna nii õppijatel kui ka õpetajal puudub kindlus ühise keeleteekonna jätkumisest.

Sellel samal teemal on kirjutatud ka RITA-RÄNNE projektis, täpsemalt uuringus "*Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed Eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele*", kust tsiteeriksin ühe lause: "Ühiskonda lõimumiseks ja tööturule sisenemiseks

peaks Eesti teiste riikide eeskujul võimaldama täiskasvanud uussisserändajatele mõistliku aja jooksul riiklikult rahastatud eesti keele õpet keeleoskustasemeni B1.1, mis aitab õppija edukalt üle suhtlusläve.” (Tammaru jt 2018-2020: 51-52) Sellest uuringust tooksin veel eraldi välja sõna “kestlik”, sest kui jätta keelekursuste vahele pikem periood, unustavad õpilased juba varem õpitu ning peavad hakkama kõike meelde tuletama otsast peale. Muidugi tekitab küsimusi riigi ja valdade ressursi vähesus, mis on praegu põhiliseks komistuskiviks ja/või murekohaks. Näiteks Viljandis kaotati endise Ukraina sõjapõgenike koordinaatori töökoht ressursside puudumise tõttu. (Kuld 2023) Sõjapõgenike keeleõpe vajab stabiilsust ka õppe korralduse osas, et nende keeleõpe ei oleks nii lünklik kui praegu.

2. Teoreetilised alused

2.1. Motivatsioon

Eesti keele seletava sõnaraamatu (2019) järgi tähendab motivatsioon motiivide kogumit, mis ajendab inimest toimima. See tähendab, et inimesed teevad otsuseid ajendatuna mingist kindlast vajadusest või soovist. Kui keegi kolib uude riiki, kus inimesed räägivad hoopis teises keeles, on sisserännanul väga raske hakkama saada, kui ta ei mõista kohalikku keelt. Soov ühiskonnas hakkama saada tekitab seega motivatsiooni kohalikku keelt õppida. See, kui kaua ja miks üldse midagi tehakse, sõltub motivatsiooni tugevusest. Motivatsioon mõjutab ka seda, kas tegevust tehakse fokusseeritult, kas inimene õpib ära vaid hädavajalikud väljendid või soovib enda keeletaseme tõsta vähemalt suhtlustasemele või isegi kõrgemale. (Dörnyei 2001; Hallas 2019: 12; Simpson & Balsam 2016: 1-2) Motivatsiooni olemasolu või puudumise saab tuua ka põhjuseks, kui õpilasel läheb keeletunnis hästi või halvasti. Ilma motivatsioonita ei jõua keegi eesmärgini, nii et motivatsiooni olemasolu, ka keeleõppes, on väga tähtis. (Dörnyei & Guilloteaux 2008: 55-56)

Motivatsiooni on keeruline määratleda ning raske on tõestada, et näiteks positiivne suhtumine keelde aitab seda hõlpsamalt omandada (Lightbone & Spada 2013: 87). Gardner eristab kahte sorti motivatsiooni: keeleõppemotivatsioon, mis hõlmab endast soovi keelt õppida, ja klassiruumimotivatsioon, milleks loetakse motivatsiooni keeletunnis või mõnes muus spetsiifilises situatsioonis. Viimast saavad mõjutada inimese hetkeseisund, õpetaja, materjalid ja üleüldine atmosfäär tunnis. Kõige tõhusamalt õpitakse siis, kui töötavad mõlemad motivatsioonid. (Gardner 2007: 11) Ka Lightbone ja Spada on jaganud motivatsiooni kaheks. Nemad eristavad õppija keele selgekssaamise vajadust ja suhtumist keelekogukonda. (Lightbone & Spada 2013: 87) Eelnevalt mainitud uuringute põhjal on näha, kuidas uurijad kategoriseerivad motivatsiooni eri moodi, kuid lahti mõtestades jõuavad nad samade põhitõdedeni, kus tähtsad on vajadus ja soov keelt õppida, keeleõpet soosiv keskkond ja inimesed, kes õppijat tema teekonnal aitavad ja motiveerivad.

2.2. Motivatsiooni roll keeleõppes

Motivatsioon keeleõppes võib isikuti erineda. Selle olemasolu ja intensiivsus sõltuvad inimese prioriteetidest, paljudest välistest ja sisemistest teguritest: kas ja kui palju tal õppimiseks aega on, kas ja kui palju on tal õpet segavaid või demotiveerivaid faktoreid ning mis on tema keeleõppe eesmärgid ja ootused. (Klaas-Lang 2022: 230-232) Kui inimene tuleb täiskasvanute keelekursusele, siis on tal tavaliselt soov saavutada mingi keeletase. See võib olla seotud näiteks töö, kooli või elamislubadega. Samas võib motivatsiooni tekitada ka soov integreeruda, ühiskonda sisse elada, mõista paremini uue asukohariigi inimesi, kultuuri, ühiskonna toimimist jms. Kõike seda aitab paremini mõista kohaliku keele oskus. (Klaas-Lang 2022: 230-232)

Reile kirjutas oma magistritöös hoiakutest ja keeleõppimise motivatsioonist ning tõi välja, mis motiveerivad ja demotiveerivad Eestis õppivaid välisüliõpilasi. Motiveerivad faktorid hõlmasid endas näiteks kohustust õppida ära selle maa keel, kus parasjagu elad, võimalust kasutada sihtkeelt igapäevaelus ja kohalikega suhtlemiseks ning integreerumiseks Eesti ühiskonda. Demotiveerivatest faktoritest toodi välja aja puudus, mis on mitmel vastajal takistuseks keeleõppel. Üks demotivaator on kindlasti see, kui inimesed saavad Eestis ka inglise või vene keelega hakkama – neil ei ole tingimata eesti keelt vaja. Kui välisüliõpilane soovib tulevikus Eestis tööd leida, siis sel juhul läheb tal siiski eesti keele oskust tarvis ja seda ka tunnetatakse. (Reile 2018: 50-55)

Keeleõppes edenemist võivad takistada erinevad faktorid. Esimene on institutsionaalne barjäär, mis hõlmab endas riiklikul tasandil probleeme, nagu haridussüsteemide lahendamata probleemid, koolituste vähesus, kõrge hind ja ajaline ebasobivus ning ka õppija jaoks ebasobiv metoodika. Teiseks on situatiivne barjäär, mis hõlmab inimese enda individuaalset olukorda. Näiteks kui õpilasel on lapsed, pole tal võib-olla piisavalt aega keeleõppele keskenduda. Samuti ei pruugi tööandjad lubada töö ajal eesti keele tunnis osaleda, kuid enamik kursustest toimuvad päevasel ajal. Kolmandaks on välja toodud ka meelestatuse, teisisõnu hoiakutega seotud barjäär, mis sõltub inimese arvamustest ja uskumustest. Neid takistusi saab aga ületada või vähemalt vähendada, kui keskenduda esialgu institutsionaalsetele barjääridele ja parandada keeleõppe riiklikku korraldust. See omakorda toetaks ka teiste takistustega toimetulekut. (Roosalu jt 2018: 12) Negatiivselt mõjutab õppijat ka ärevus keele õppimise suhtes. Kui õpilane ei tunne ennast mugavalt ja on keelt õppides pidevalt stressis, võivad langeda tema motivatsioon ja hinded. (Gardner 2007: 18)

2.3. Väline ja sisemine motivatsioon

Kui Gardner (2007: 10-11), Lightbone ja Spada (2013: 87) on jaganud motivatsiooni kaheks, siis on seda teinud ka Roosalu jt (2018: 10) oma uuringus. Olen otsustanud oma töös eristada välist ehk instrumentaalset ja sisemist ehk integratiivset motivatsiooni, sest neid on kergeim eristada. Keeleõppeks on vaja mõlemat. Nad toimivad ja on mõjutatud erinevatest teguritest, aga keeleõppija jaoks toetavad need üksteist. (Klaas-Lang 2022: 232) Samale järeldusele jõudsid ka enne mainitud autorid, et tõhusaim viis keelt õppida on kasutada mitut motivatsiooniallikat, olgu need ajendatud välistest, sisemistest või mõnest muust tegurist.

Väline motivatsioon, nagu nimi ütleb, põhineb välistel faktoritel. Näiteks soov edasi õppida, saada suuremat palka, paremaid elamistingimusi või uus kodu. (Klaas-Lang 2022: 232) Samuti võib sinna alla lugeda keele õppimise, millest soovitakse kohe kasu saada (Lightbone & Spada 2013: 87; Ryan & Deci 2000: 71). Näiteks kui sõidad välismaale reisile ja soovid natukene keelt osata, et mõista lihtsamaid sõnu ja väljendeid, aga seda ainult reisi vältel. Instrumentaalse motivatsiooni hulka kuulub ka näiteks soov läbida keelekursus või siis mitte selles läbi kukkuda. Samuti on välist motivatsiooni hea kasutada enese "käivitamiseks" ja arendamiseks. (Klaas-Lang 2022: 232) Suurem osa Eestisse sisserännanutest õpib eesti keelt instrumentaalsetel põhjustel, enamasti parema töökoha leidmiseks. Selle kõrvalt paistab ka silma kodakondsuse taotlemise soov, milleks on vaja osata B1 ehk suhtlustasemel eesti keelt. (Kaldur jt 2019: 47)

Sisemine motivatsioon on kohati vastandlik välisele. See hõlmab endas näiteks soovi sulanduda ühiskonda. Integratiivse motivatsiooni osaks võib lugeda ka soovi keelt õppida ning positiivseid hoiakuid keele ja kultuuri suhtes. (Klaas-Lang 2022: 232) See tähendab, et kui inimesel on soov end harida, mõista ümbritsevaid inimesi ja nendega suhtlemise läbi teada saada uut infot kultuuri kohta, on see sisemine motivatsioon. Samuti ka tahe mõista erinevaid nüansse ja tavasid, mis seda keelt rääkivale rahvale omased on. (Lightbone & Spada 2013: 87; Ryan & Deci 2000: 70-71)

Põhiline erinevus sisemisel ja välisel motivatsioonil on see, et väline on küll tugev, aga pigem hetkeline või, nagu enne mainitud, "käivitav". Kui inimesel on mingi kindel eesmärk, nagu töö leidmine, kursuse läbimine ehk kasu saamine, saab selle liigitada väliseks. (Klaas-Lang 2022: 232; Ryan & Deci 2000: 71) Sisemine motivatsioon tuleb enamjaolt inimesest enesest ning seetõttu püsib see ka kauem. Enda õpingute järgi Tartu Ülikoolis võin öelda, et

seal keskendutakse pigem sisemise motivatsiooni rõhutamisele ja sellele, kuidas seda tõsta ja säilitada. Pikemas perspektiivis on sisemine motivatsioon tõhusam. Samuti võivad välised motivaatorid muutuda integratiivseteks, kui inimene pidevalt keelt õpib ja on õpitava kultuuri keskel. Sisemine motivatsioon toob välja inimese soovi olla teistega seotud ja integreeruda ühiskonda. Kui kõrvutada sisemist ja välist motivatsiooni mingi tegevuse näitel, siis inimene, kes on huvitatud tegevuse tulemusest või hoopis mõnest muust eesmärgist, esindab välist motivatsiooni. Kui inimene on huvitatud tegevusest enesest, siis see on sisemine motivatsioon. (Ryan & Deci 2000: 70-71)

2.4. Õpetaja roll motivaatorina

Õpetaja roll õpilase motiveerijana on suur. Täiskasvanud õppijate puhul ei pruugi seda nii arvata, aga reaalsuses on õpetaja suhtumine õpetamisse ja õpilastesse väga oluline. Õpetajast oleneb õppijate õpikeskkond – kas see on õppijat ja õppimist toetav või mitte. Õpetaja peab olema õppijate suhtes austav, mitte halvustav. Kui näiteks õppija ütleb lause, mis on osati õige, siis võib veakohta parandada, aga mitte nii, et õppija end sellest häirituna või halvasti tunneks. Õigesti öeldu võib vajadusel samuti välja tuua selleks, et hoida või taastada õpilase enesekindlust. (Roosalu jt 2018: 11) Õpetaja toetav suhtumine õpilastesse aitab neis äratada huvi õpitava vastu ning tõstab nende integratiivset motivatsiooni (Ryan & Deci 2000: 71). Selleks, et tekitada ja säilitada õpilases motivatsiooni, on tähtis ka kaasahaaratus. Üks viis, kuidas õpilast tundi kaasata, on näiteks mängustamine kui õppemeetod. See toob tundi võistluselemendi ja teeb kordamise põnevaks. (Kitsnik 2019)

Õpetaja roll ei piirdu ainult õpilase toetamisel suhtlemises. Tema ülesanne on ka leida situatsioonile ja õppijale sobivad õppematerjalid ja õppemeetodid. Näiteks Eestis sündinud muukeelseid noori ei saa õpetada sama õppemeetodiga ja ka samadest õpiväljunditest lähtuvalt kui Ukraina sõjapõgenikke. Mõlema jaoks on vaja arvestada nende keeleoskustaset, kultuuri tundmist, vanust ja muid erinevaid võimalikke faktoreid, ukrainlaste puhul ka sõda ja kogetud sõjatraumasid. Samuti on tähtis see, kas soovitakse õppida pigem suhtlemist, keskenduda grammatikale või teha seda kõike koos. (Lightbone & Spada 2013: 88; Roosalu jt 2018: 10-11).

Olen oma õpiteel kohanud väga erinevaid õpetajaid ja õppejõude ning võin ka enda poolt kinnitada, et kõige eredamalt jäävad meelde enda tööd südamega tegevad inimesed, kes usuvad sellesse, mida nad õpetavad, ja teavad, mida nad teevad. Kui õpilastesse ja õpetatavasse ainesse suhtutakse ükskõikselt, ei näe ka õpilased, miks seda oleks vaja omandada ning tulemuseks on ükskõikne seltskond, kes raiskavad üksteise aega. Õpilaste ees seistes olen täheldanud, et kui mina annan neile energiat, annavad nad mulle ka seda üldjuhul tagasi. Samas, kui olen olnud väsinud ja mitte nii ergas, peegeldub see kõik mulle vastu ja siis on mul õpetajana raske õppijaid aktiveerida. Õpetaja suhtumine määrab enamasti kogu tunni käigu.

Keeleõppes ei piisa ainult motiveerivast õpetajast. Õpetaja võimuses on teha teda ümbritsev õpikeskkond toetavaks ja stressivabaks, aga kõik, mis toimub väljaspool klassiruumi, sõltub paljudest muudest faktoritest, mis eelnevalt mainitud. Suuremad mõjutajad on kogukond ja ümbritsevate inimeste suhtumine keelt õppivasse inimesse ja eesti keelde. Kui õpilane jääb klassiväliselt üksi ning ei saa keelt kasutada, väheneb tema kursustel saavutatud keeleoskustase. Nii et õpetaja võib teha kõik endast oleneva, aga lõpuks mängivad keeleõppes olulist rolli ka mitmed erinevad motivatsiooni tugevdavad või nõrgendavad mõjutegurid. (Klaas-Lang 2022: 232-234)

Õpetaja rolli õppijate õpimotivatsiooni tekitamisel ja hoidmisel on võimalik kirjeldada näiteks meetodiga, mida inglise keeles väljendab akronüüm MOLT, (*Motivational Orientation of Language Learning*), eesti keeles keeleõppe motivatsioonile orienteeritus. Esiteks tuleb õpetajal luua õpilastega head suhtlussidemed, tekitada klassiruumis mugav, vaba ja toetav keskkond ning valida grupi jaoks sobivad õppematerjalid. Teiseks tuleb õpilased orienteerida edutundele ja tekitada neis õppimisega seotud positiivne tunne. Seejärel peab õpilastele andma huvitavad, aga samas stimuleerivad ülesanded ning tegema ka grupitöid, kus õppijaid saavad koos lahendada koosraskemaid ülesandeid. Viimaks tuleb õpilastel oma tööle tagasi vaadata ja seda protsessi võimalikult positiivselt hinnata, st leidma enda jaoks õppeprotsessi positiivsed küljed. Samuti annab õpetaja konstruktiivset ja edasiviivat tagasisidet, mis tõstab õpilase rahulolutunnet. (Dörnyei & Guilloteaux 2008: 55-57) See meetod on üks võimalikest viisidest, kuidas proovida tõsta klassi motivatsiooni. Lightbone ja Spada (2013: 88-89) on sama meetodit edasi arendanud. Esimene asi, mida õpetaja peab tunnis tegema, on ikka tekitada põnevus uue teema suhtes. Teiseks tuleb teha grupi- või paaristööd, mis aitab kaasa ka grupidünaamika tekkele. Kolmandaks peab tekitama õpilaste vahelise võistlusmomendi, mis paneks nad omandatud teadmiste põhjal proovile. Viimaks tuleb anda konstruktiivset tagasisidet ning õpilased peavad oma tööd ka positiivselt hindama. (Lightbone & Spada 2013: 88-89)

2.5. Arhetüübid

Enamasti kasutatakse arhetüüpe pigem müüdi ja kirjanduse kontekstis, nagu seda on teinud Szava-Kovats (2016: 17) oma magistritöös, mis räägib gümnaasiumi valikkursuse "Müüt ja kirjandus" võimalikest käsitlusviisidest. Tsiteerin analüütilise psühholoogia kontekstis kirjutatut: "Arhetüüp on inimkonna kollektiivset alateadvusest lähtuv püsistruktuur, mis teadvuses avaldub universaalse motiivi või kujundina" (Sõnaveeb 2024). Arhetüübi mõiste tähendab keeleõppe kontekstis inimesi, kes on grupeeritud nende käitumisviiside, eesmärkide või mõne muu omaduse järgi. Arhetüübid illustreerivad inimeste põhikäitumist, mida tuleb gruppide loomisel arvesse võtta. Arhetüüpide välja toomise positiivne pool on see, et kuna inimesed on anonüümsed, ei sildistata uuringu käigus kedagi. Arhetüübid peaksid põhinema intervjuudel, analüütikal, küsitlustel, andmeanalüüsidel või mõnel muul kasutajauuringul. Samuti peab arhetüübi loomine põhinema mitmel allikal, mitte ainult ühe inimese arvamusel. Arhetüüp peab olema teemaga kooskõlas. (Kaldur jt 2019: 35-36; Yale University 2024) Oma magistritöös võtan õppijate rühmitamiseks ja teatud koondportreede loomiseks kasutusele arhetüübi mõiste. Sel moel püüan ka leida erinevaid n-ö tüüpõppijaid, kes osalevad keelekursusel ja jätkavad ka iseseisvalt keeleõpinguid. Ühtlasi püüan sel moel kirjeldada ja üldistada välja toodud arhetüüpide õpimotivatsiooni mõjutavaid tegureid.

3. Valim ja meetod

Töö analüüsi osa jaoks otsustasin teha kaks küsitlust, milles uurin oma õpperühma keelelist huvi 4-kuulise perioodi vältel ning mis neid keeleõppes on aidanud ja millest on olnud puudu. Eesmärk on sealhulgas saada ülevaade ka minu õpilaste eesti keele õppest ja keelekasutusest mõnevõrra laiemalt. Samuti on üheks põhiliseks vaatepunktiks korrelatsioon õpimotivatsiooni ja ümbritseva keelekeskkonna vahel – Kuidas on omavahel seotud keeleõppes edenemine ja Eestisse jäämine? Kuidas aitab sisemine motivatsioon kaasa eesti keele õppele keelekursuste vahelisel ajal?

Töös olen kasutanud mugavusvalimit (Rämmel 2014). Kuna soovisin teha töö, mis hõlmab Ukraina põgenikke, siis leidsin, et kõige lihtsam oleks uurida enda õpetatavat gruppi. Mõttes oli kaasata ka juba varem lõpetanud grupid, aga nendega ei olnud mul võimalik enam ühendust saada. Kõik vastanud on andnud nõusoleku nende andmeid anonüümselt oma töös kasutada.

Kasutan oma töös kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit, sest minu uuritav grupp oli kvantitatiivanalüüsiks liiga väike ning kvalitatiivsed meetodid sobivad minu uurimistöösse kõige paremini – need võimaldavad teha uurimisprobleemi sügavamat analüüsi ja saada uurimisküsimustest lähtuvalt parem ülevaade inimeste individuaalsest keeleõppekogemusest ja motivatsioonist. Kvalitatiivse sisuanalüüsi üks tugevustest on võimalus pöörata tähelepanu erilistele nüanssidele, mis kvantitatiivse meetodi puhul töösse ei pruugi jõuda. Selle meetodi puhul kasutatakse võimalikult vähe numbreid ning nende asemel hoopis latentset sisu. See tähendab, et võidakse vastuseid tõlgendades leida ja välja tuua ka n-ö ridade vahele peidetud mõtteid ja tähendusi. (Kalmus jt 2015)

Kuna minu lõputöö uurib ühe õppijate grupi keelelist kohanemist Eestis, siis ideaalseim variant oleks olnud teha intervjuud oma õppijatega. Kahjuks aga andsin veebitunde Zoomis A1 tasemel ja minu ning õppijate vaheline keelebarjäär oli liiga suur. Seetõttu tegin oma õpilastele veebiküsitluse. Seal otsustasin kasutada enamjaolt avatud küsimusi, mis eeldavad õppijalt pikemat ja sisukamat vastust. Lisasin ka suletud küsimusi, et olla mõne teema puhul konkreetsem, kuid palusin enamike puhul vastust laiemalt täpsustada. (Haamer jt 2010: 20) Tavaliselt kasutatakse avatud küsimusi intervjuudes ja küsimustikes pigem kinniseid, aga oma töö eesmärgi täitmiseks pidin need kaks kombineerima. Olen toonud vastustest ka mitmeid näiteid, et ilmestada Ukraina põgenikele olulisi seisukohti keeleõppe, Eestisse jäämise ja muude küsimuste kohta. Vastajad on kodeeritud soo ja vanuse põhjal. Veebiküsimustiku olemuse tõttu ei olnud mul kontrolli selle üle, kuidas õpilased küsimustele vastavad. Mõnel

juhul see ei toiminudki nii hästi, kui lootsin, sest mõnele küsimusele, millele ootasin pikemat vastust, vastati kas ühe või kahe sõnaga. Ka tekkis üks tehniline viperus: esimese küsitluse kuues küsimus muutis tõlkes oma tähendust ning jääb seetõttu analüüsist välja (v t Lisa 1, 2).

Kõige muret tekitavam oli minu jaoks küsimuste ja vastuste tõlkimine, sest minu vene keele oskuse tase ei ole piisavalt kõrge ning seetõttu pidin kasutama kõrvalist abi, tehisintellekti *DeepL Translator* (i.a). Selle abil tegin esimese küsimustiku ning lasin keeleoskajal kirjutatu üle vaadata. Kuna tekst oli tema arvates korralik ning arusaadav, tõlkisin ka vastused ja teise küsimustiku küsimused, kasutades ainult tehisintellekti. Kohendasin mõned vastused eesti keele grammatika järgi sobivaks.

Esimene küsimustik (Lisa 1 eesti keeles, Lisa 2 vene keeles) koosneb kolmest osast: õppijate taust, keelekasutus väljaspool kursust ja küsimused kursuse lõpus sooritatud testi kohta. Sellele vastas 15 inimest: 5 meest ja 10 naist. 8 nendest on keskhariduse, 7 kõrgharidusega. Kõige noorem vastaja on 19-aastane, vanim 68. Esimese küsimustiku andmete kohta on ka kokkuvõtlik tabel (v t Tabel 1). Inspiratsiooni sain uuringust „*Viisakalt koolist ülikooli: millised suhtluskultuuri eripärased märkavad vene dominantkeelega üliõpilased?*“ (Klaas-Lang jt 2023). Mõlemas küsitluses küsisin õppijate keelekasutuse ja -õppe kohta. Esimese küsimustiku vastused tulid kiiresti, sest palusin neil kohe viimase tunni lõpus vastata.

Tabel 1. Vastanute profiil

1. Küsimustikule vastajad		15
Sugu	mees	5
	naine	10
Haridus	kõrgharidus	7
	keskharidus	8
Õpitud keeled	eesti	15
	inglise	12
	vene	9
	ukraina	7
	bulgaaria	1
	saksa	1
Kasutatavad keeled	eesti	9
	inglise	6
	vene	14

	ukraina	11
	saksa	1

Teise küsimustiku (Lisa 3 eesti keeles, Lisa 4 vene keeles) vastuste saamiseks pidin rohkem pingutama. Saatsin õppijatele kolm e-kirja ning sain kokku 12 vastust 13-st. Kaks esimesele küsimustikule vastajat ei soovinud teisest osa võtta ning paar õppijat ei reageerinud minu kirjadele. Lisandus ka üks vastaja, kes ei olnud esimesele küsimustikule vastanud.

Kuna küsimustikele vastas eri arv inimesi, otsustasin teha analüüsi ainult nende inimeste põhjal, kes vastasid mõlemale küsimustikule, st jätsin välja inimesed, kes ei osalenud esimeses või teises küsitluses. Neid oli kokku 11 – 4 meest ja 7 naist. 3 naist ja 3 meest on kõrgharidusega, teised keskharidusega. Võrdluses on noorim vastaja 23-aastane ja vanim 68. Arhetüübid on koostatud ainult võrdluses uuritud inimeste põhjal.

4. Tulemused

Esimesena tutvustan esimese ja teise küsimustiku vastuseid eraldi. Olen jaganud vastused küsimuste põhjal eraldi alapeatükkideks, et oleks selgem ülevaade küsimuste sisust. Sarnased küsimused on ühes alapeatükis. Esimese küsimustiku vastused jagunevad neljaks: eesti keele õpe ja motivatsioon, eesti keele kasutamise harjumused väljaspool kursust, kursuse sisu ja lõputest. Teises küsimustikus jaotusid küsimused kolmeks: eesti keele õpe ja kasutamine kursuste vahelisel ajal, kasu kursusest ning edasised plaanid. Seejärel võrdlen kahe küsimustiku vastuseid ja seon need teoreetilise osaga, leides samaaegselt vastused ka oma uurimisküsimustele. Võrdluses kasutan ainult nende isikute vastuseid, kes mõlemale küsimustikule vastasid. Lõpus liigitan mõlemale küsimustukule vastanud nelja arhetüüpi. Olen õpilased grupeerinud enamjaolt nende motiveerituse taseme järgi ja vajadusel oma personaalse kursusejärgse hinnangu alusel. Idee ja suuna sain selle jaoks uuringust *"Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala"*, aga valisin sealt ainult neli ja muutsin arhetüüpide kirjeldused enda tööle sobivamaks. (Kaldur jt 2019: 35-40)

4.1. Tagasiside eesti keele õppele ja eesti keele kasutusvaldkonnad vahetult peale kursust

Enamik vastanuid on õppinud vene, ukraina, inglise ja eesti keelt, on mainitud ka bulgaaria ja saksa keelt. Suurem osa inimesi kirjutasid, et kasutavad igapäevaelus ka õpitud keeli, teised ainult vene ja/või ukraina keelt (vt Arthetüübid küsimustike põhjal). Eesti keelt kasutatakse enamasti poes/kaupluses ja tööl. Mõned kasutavad seda ka koolis, tänaval, lasteaias, kohvikus, igapäevaelus ja naabritega suheldes. Kodus ja igapäevaelus räägitakse suuremas osas oma emakeelt, olgu selleks siis vene või ukraina keel. Inglise keelt kasutavad mõned, kui lähevad välismaale puhkama.

4.1.1. Eesti keele õpe ja motivatsioon

Eesti keele kursus aitas suurel osal vastajatest keelt selgemaks saada. Mainiti keeleõpetaja rolli ja teemade lahti seletamise tähtsust õppeprotsessis. Omaenese õpisoovi tõid ka välja päris mitu inimest. Mõnel vastanul aitasid õppida ka kaupluses olevad sildid, eelnev keeleõppekogemus, tööotsimine, inimesed tööl ja kursuse sisesed dialoogid teiste õpilastega (1, 2). Siin toon välja paar vastust küsimusele „*mis aitas sul eesti keelt õppida ja miks?*“:

(1) *M19: „Mul on soov eesti keelt õppida ning kolleegid aitavad mul selgeks saada spetsiifilisi sõnu ja väljendeid, mida tööl vaja läheb.“*
(2) *N19: „Tahan eesti keelt vähemalt natukene au saada, sest siis on mul lihtsam aru saada inimestest töökohas.“*

Suurem osa Ukraina sõjapõgenikest tuli õppima oma vabast tahtest, nendest paar mainisid ka ajutise kaitse ja elamisloa pikendamise soovi. Ülejäänud tulid õppima kas PPA taotlusel või sõjapõgeniku staatuse saamiseks. Küsimusele *Mis eesmärgil tahad eesti keelt õppida?* oli väga palju erinevaid vastuseid. Suuremas osas jäid kõlama soov Eestisse elama jääda, keele õppimine töö jaoks ja suhtlemine end ümbritsevate inimestega (3). Lisaks tahetakse ka õppida keelt vabalt rääkima ja arendada oma mälu (4).

(3) *N65: „Ma tahan elada Eestis ja mõista mind ümbritsevaid inimesi.“*
(4) *N30: „Ma tahan eestlastega vabalt suhelda, võib-olla kujuneb elu nii, et jääme Eestisse. Ja iga õpitud keel on suur pluss igapäevaelus ja korraliku töökoha leidmisel.“*

Peaaegu kõik soovivad eesti keelt ka edasi õppida, mõni nendest pole selles kindel või neile piisab õpitud tasemest (6, 7). Enamikel on selleks kindlad põhjused, mis suuremas osas kattuvad eesti keele õppimise eesmärkidega. Samuti tahetakse saada kodakondsust ja soovitakse keelt vabamalt rääkida (5, 8).

(5) *M47: „Soovin taotleda kodakondsust“* (selleks on tal vaja saada kätte B1 tasemetunnistus).

(6) *N32: „Soovin jätkata oma õpinguid ainult koos A1 taseme kursusel olnud õpetajaga.“*

(7) *N55: „Soovin eesti keelt edasi õppida. Testis oli mul 15 õiget vastust – sellest ei piisa.“*

(8) *N30: „Tahan, kuna 2-kuu pikkune kursus on väga lühike, et hakata julgelt rääkima.“*

Õpimotivatsiooni tõstis enamike jaoks sisemine soov keelt õppida ja inimestega suhtlemine ning mõned eelpool mainitud põhjused nagu Eestisse jäämine jm. Samuti oli mitme jaoks huvitav uute teemade arutamine tunnis. Mainiti ka õpetaja rolli motivatsiooni üleval hoidmisel ja teabe esitamisel (10). Mõnele inimesele meeldis ka õpetaja õpetusviis ja -stiil. Samuti taheti saavutada kindel keeletase. Üks õpilane tõi välja aga ootamatu keeleõppe põhjuse (9), viidates oma vanusele uue keele õppimisel

(9) *N65: „Teise keele oskus minu vanuses on lahe.“*

(10) *N32: „Õpetaja oli suurepärane, ta seletas kõike arusaadavalt.“*

Motivatsioon vähenes kursuse jooksul pooltel õppijatel. Mainiti töö/kooli ja keeletundide ühildamise raskust, osalist inglise keele kasutamist keeletunnis, eesti keele keerukust, tervisliku seisundi mõju ja väikese lapse kasvatamist. Toon ühe teistest erineva näite (11), mis viitab positiivse grupidünaamika olulisusele

(11) *M34: „Motivatsiooni langust kursuse jooksul mul ei esinenud, ilmselt tekkis väike vastumeelsus, mis tulenes klassikaaslaste passiivsest osavõtust koolitusel.“*

4.1.2. Eesti keele kasutus väljaspool kursust

Keskmiselt õpiti eesti keelt 1,7 tundi päevas. Kõige rohkem 4 tundi, kõige vähem 30 minutit. Kõik vastanud püüavad suhelda eesti keeles, enamasti kolleegide, klientide, laste ja teiste pereliikmete ning poemüüjatega (12). Mõned ka majaomanikuga ja bensiinijaama töötajatega.

(12) *N65: „Püüan suhelda oma poja, lapselapse, abikaasa ja miniaga, sest nad kõik elavad Eestis ja õpivad samuti keelt.“*

Edasi küsisin spetsiifilisemaid küsimusi vastajate eesti keele kasutussituatsioonide kohta. Enamik vastanutest ei vaata eesti televisiooni ega filme või teevad seda harva, kuid teised vaatavad eesti muusikakanaleid või multifilme. Ühe jaoks on see aga veel keeruline (13).

(13) *N30: „Minu jaoks on televisiooni ikka raske kuulata.“*

Pooled ukrainlastest kuulavad eestikeelseid raadiosaateid ning kõik, kes täpsustasid asukohta, teevad seda autos või tööl (14). Peaaegu kõik kuulavad eesti muusikat, seda siis (auto)raadiost või *Youtube*'ist.

(14) *M19: „Mina kuulan eesti muusikat siis, kui sõidan kellegagi koos kas autos või bussis.“*

Väga paljud inimesed loevad eesti keeles midagi, aga mitmed on lisanud, et teevad seda harva. Enamasti nähakse reklaame tänaval ja internetis, samuti jäävad silma tänavate nimetused ja sõnad poes (15). Mõned loevad ka ajalehti ja lasteraamatuid, kohati tõlkega (16).

(15) *M47: „Ma loen reklaame ja vajadusel kasutan* Google*'i tõlget.“*
(16) *N55: „Ma loen katalooge ja ajalehti, aga koos tõlkega.“*

4.1.3. Kursuse sisu

Mitmed inimesed arvasid, et kõik kursusel käsitletud teemad olid kasulikud (18). Mõned tõid ka näiteid. Väga populaarseks kujunesid teemad perekonnast, toidust ja riietest. Mainiti ka värve ja ilma. Kasulikumad teemad kattusid osati huvitavatega, aga esile toodi ka numbrid, teema *mina*, aastaajad, ametid ja igapäevased vestlusteemad näiteks kaupluses (17). Samuti huvituti grammatikast, arvetest ja toidust. Suur osa õpilastest aga leidis, et kõik teemad olid kasulikud. Siin on ka paar sisukamat vastust:

(17) *N31: „Mulle meeldisid teemad, mille abil saab kirjeldada, kus ma käinud olen, mis mul seljas on, kuhu lähen, mida on vaja...“*

(18) *M19: „Kõik teemad olid minu jaoks huvitavad ja õpetlikud. Leidsin igas teemas enda jaoks palju uusi sõnu.“*

Leidus ka ebahuvitavaid teemasid. Kõige ebapopulaarsemad olid tunnid lippudest ja riikidest. Õpilased arvasid, et need ei olnud neile kasulikud ning sellele teemale oleks võinud vähem aega pühendada. Ühele inimesele ei meeldinud nii väga ka riietuse teema. Uurisin ka, mida võiks algtasemel nende arvates veel õpetada. Pooltel inimestel ei olnud selle osas ühtegi arvamust. Ülejäänud olid kursuse ülesehitusega rahul. Üks inimene oli pikemalt seletanud, mida tema arvates veel vaja oleks (19):

(19) *N32: „Rohkem võiks olla teemasid sellest, mida igapäevaselt tavalises elus kohtab, näiteks fraasid ja teemad nagu „ma vajan, ma tahaksin, palun abi“.“*

Peaaegu kõik ukraina põgenikud tundsid, et kaasõpilased aitasid neid kursuse läbimisel, näiteks tõlkides arusaamatuid asju või seletades üle teemasid ja ülesande juhendeid ukraina keeles. Samuti tunnevad kõik vastanud end peale keelekursust eestikeelses keskkonnas kindlamalt, mõned vastanud veidi vähem kui teised.

4.1.4. Keeletest

A1 kursuse lõpus peavad Ukraina põgenikud tegema keeletesti õpitu kohta ning viimane plokk küsimustest keskendubki sellele. Siit alates on vastajaid 14. Testi tulemusega jäi rahule suurem osa õpilastest. Oli ka inimesi, kes ei olnud selles väga kindlad ja ka neid, kes üldse rahul polnud. Halvemate tulemustega inimesed tõid välja ka põhjuseid (20, 21, 22):

(20) *N40: „Ma polnud oma testi tulemusega rahul. Läksin segadusse, sest mul oli kiire ja mul ei olnud aega.“*

(21) *N30: „Ootasin kõrgemat punktisummat, seega mõned teemad ei olnud täielikult omandatud.“*

(22) *N31: „Ma ei olnud väga tähelepanelik.“*

Testi tulemusele aitas kaasa mitu faktorit. Paljude arvates aitasid neid õpetaja ja keelekursus, mõne arvates ka keelekeskkond, enda motivatsioon ja ka iseseisev õppimine (23). Test ise oli enamike jaoks pigem kerge või keskmise raskusega (24, 25). Oli ka eriarvamusi (26).

(23) N40: „Kõik Narvas räägivad vene keelt, seega aitas mind ainult kursus."
(24) M23: „Test on lihtne, kui õpid."
(25) N31: „Test läks hõlpsasti, sest selles ei olnud midagi, mida me ei õppinud."
(26) N28: „Test oli raske, ma ei tea kõike."

Enamike õpilaste jaoks ei olnud millestki vajaka. Puudu jäi paari inimese arvates ajast ja tõlgetest, sest mina kui õpetaja ei osanud nendega rääkida vene või ukraina keeles ning üritasin vahetevahel tõlkida midagi inglise keelde, et keegi neist saaks inglise keele kaudu edasi teistele tõlkida – see oli hädavariant (27). Varasemates gruppides on olnud 1-3 inimest, kes mõistsid inglise keelt ja said mind tõlkimisel aidata, aga selle grupiga see ei töötanud ning pidin leidma muud moodused enda mõtete selgitamiseks.

(27) N40: „Kõik kursusel oli väga hea. Ainuke asi oli see, et eesti keelt on raske õppida eesti ja inglise keeles."

Küsimuse *Kas kursuse pikkus oli piisav, et omandada etteantud materjal?* vastuseks sain kahetisi arvamusi. Enamike jaoks sobis sellest pikkusest, aga mõned tundsid, et aeg jäi ikka veidi üürikeseks ning kursus võiks pikem olla (28, 29).

(28) M23: „Kursuse pikkusest piisab A1-taseme jaoks.
(29) *N30: „Ma arvan, et kestus oli lühike. Võiks olla vähemalt 3-4 kuud.*

Järgmiseks sammuks on enamikel plaanis edasi õppima hakata. Üle poole inimestest kavatsevad minna uuele kursusele, suuremas osas A2, mõned ka soovivad jõuda kaugemale (30, 31). Teised on veel kahtleval seisukohal, paar on rahul oma tasemega või siis kavatsevad hakata iseseisvalt õppima. Näited paarist entusiastlikust õpilasest:

(30) N32: „Ma ootan huviga A2-kursust."
(31) M23: „Ma õpin kõrgemale tasemele, vähemalt B1."

Lõpusõnumina tänasid mind paljud ja tõid välja minu loomingulise õppemeetodi. Seletustest saadi aru tänu miimikale ja näidetele (32). Oli ka arvamusi, et tugeva keelebarjääri olemasolu tekitas just segadust ja raske oli selgitusi mõista (27). Minu õpetamiskogemus on aga näidanud, et nii õpibki kõige paremini, kui tunnis kasutatakse ühist keelt võimalikult vähe.

(32) *M19: „Vaatamata sellele, et õpetaja rääkis ainult eesti keelt, oli kõik väga selge. Õpetaja on väga loominguline ja hea, ta oskab alati selgitada või näidata midagi, mis ei ole selge, ja see aitas kursuse jooksul väga palju.“*

4.2. Neli kuud pärast kursuse lõppu

Teisest küsitlusest (Lisa 3 eesti keeles, Lisa 4 vene keeles) võttis osa 12 inimest 15-st: 5 meest ja 7 naist. Kaks otsustasid kohe peale esimest küsitlust, et ei soovi uuele vastata ning paar ei reageerinud mu meilidele. Lisandus ka üks vastanu, kes esimeses küsitluses ei osalenud. Ka kõik teisele küsimustikule vastajad andsid mulle nõusoleku kasutada nende vastuseid oma magistritöös.

4.2.1. Eesti keele õpe ja kasutamine kursuste vahelisel ajal

Uuele keelekursusele ei ole veel mitte keegi vastanutest end registreerinud. Üks neist õpib iseseisvalt. Põhjuseks toodi enamjaolt ajapuudus, aga määrav faktor on ka sobivate kursuste puudumine. Suurel osal vastanutest on kindlalt plaanis õppimist lähiajal või aasta pärast jätkata. Mitmed plaanivad minna eesti keele kursustele sügisest, mõni plaanib seda teha juba varem. Ülejäänud veel ei tea oma edasisi plaane või on rahul oma praeguse keeletasemega (33). Kes aga tahavad edasi õppida, pürgivad nii A2, B1, B2 ja üks ka C1 tasemeni. Kõige populaarsem on B1 tase. Tahetakse osata lihtsatel teemadel vabalt rääkida. Ometi õpib eesti keelt iseseisvalt ainult väike osa. 40-aastane naine aitab lapsel kodutöid teha ning omandab selle kaudu eesti keelt. Kolm inimest kirjutasid, et õpivad eesti keelt kas 10, 20 või 30 minutit päevas (34). Õpitakse suuremas osas Keeleklikis, mõnes telefonirakenduses või lihtsalt internetis (välja toodud ka *Google*'i tõlge).

(33) *N65: „ Ma ei kavatse õpinguid jätkata.“*

(34) *N30: „Õpin 20 min 3-4 korda nädalas.“*

Küsisin, mis aitab õpilastel kaasa eesti keele õppimisele. On mainitud klientide ja teiste inimestega suhtlemist, praktikat elus (poes, tänaval) ja Eestis elamist. Mõned aga tunnevad, et neid ei aita miski ja vajadusel kasutatakse *Google*'i tõlget. Töökeskkond aitab keeleõppele kaasa ligi pooltel inimestel, teisi kas ei aita või nad lihtsalt ei tööta. Küll aga motiveerib vastajaid keelt õppima ja harjutama väline keskkond, eraldi on välja toodud reklaamid, raadio, sildid, kampaaniad ja inimesed (35). Rohkem kui pooltel vastajatest on eestlastest sõpru. Neist pooltel aitavad sõbrad keelt õppida ja harjutada. Paar inimest tõdesid, et neil on küll eesti keelt rääkivaid sõpru, aga nad räägivad omavahel vene keeles.

(35) *N30: „Pööran tähelepanu reklaamtahvlitele, kaupluses olevatele siltidele ja kampaaniatele.“*

Enamik vastanutest tunnevad, et neil on keeleõppeks millestki puudu. Erinevaid vastuseid on neli: aeg, sobivad kursused, õpetaja, eestlastega suhtlusvõimalused (36). Samuti pole enamikel 4 kuu jooksul muutunud õpieesmärk. Ühel on, aga ta pole täpsustanud kuidas.

(36) *N32 „Puudu on sobivad kursused ja eestlastega suhtlemine.“*

Ukraina põgenikud on hakanud eesti keelt rohkem kasutama suuremas osas poes, aga ka kodus, tööl, lastega, restoranis, tänaval, transpordis ja muudes avalikes kohtades. Inimestega püüavad rohkem rääkida umbes pooled, seda enamasti kas poemüüjate või klientidega, samuti ka sugulastega (37). Mõned, kes ei räägi eesti keeles, on toonud ka põhjuseid (38, 39) Mõne puhul on eesti keele rääkimise takistuseks keelekeskkonna puudumine (40).

(37) *M23: „Püüan tänaval, poodides, restoranides öelda paar fraasi.“* (Kuna tal on osa perekonnast Eestis, saab ta suhelda ka sugulastega).

(38) *N30: „Ma olen ebakindlusest ja häbelikkusest tihtipeale tardunud ning lülitan end sageli inglise keelele ümber.“*

(39) *M*(NA)*: „Minu keeletase on suhtlemiseks veel liiga madal.“*

(40) *N40: „Kui olen väljaspool Narvat, siis räägin eesti keelt.“*

4.2.2. Harjumused ja kasu kursustest

Umbes pooled õpilastest kuulavad eesti muusikat eesti raadiokanalitest, kui sõidetakse autoga (41). Eestikeelseid filme ei vaata peaaegu keegi. Vaid üks on neid vahel näinud televiisorist. Mõned inimesed loevad eesti keeles vähesel määral (42, 43). Paar inimest loevad vähe, aga pole seda spetsiifilisemalt kommenteerinud.

(41) N32 „Kuulan eesti laule iga päev autoraadiost 30-60 min.“
(42) N40: „Loen oma poja kodutööde läbivaatamisel.“
(43) N39: „Ma loen Eesti ajalehti.“

Uurisin ka, kuidas on eelnenud keelekursus neid viimase 4 kuu jooksul aidanud. Paljud vastasid, et see andis neile algtaseme ja nüüd mõistavad mõnes kontekstis rohkem sõnu, eriti numbreid ja muud elementaarsõnavara (44). Samuti kirjutati, et see tekitas huvi eesti keele vastu ning on muutnud neid teadlikumaks inimestest enda ümber. Kõige rohkem aga saadakse nüüd aru poes toidukaupadest ja tšekkidest ning suudetakse inimestega rääkida, kuigi mõne jaoks on see veel raske (45, 46).

(44) N32: „Kursus aitas mul selgeks saada elementaarse sõnavara ja numbrid, mis on igapäevaelus vajalikud.“
(45) N30: „Ma saan hakkama ostudega, kviitungitega, saan aru elementaarsetest teemadest, aga rääkida on raske.“
(46) N40: „Ma võin vabalt poes toidukaupu osta, lugeda eestikeelset nime ja pidada inimestega vestlust, mõistes paljusid sõnu ja lauseid.“

Enamike arvates ei ole vaja midagi kursuses muuta, sest kõik oli suurepärane. Küll aga toodi taaskord välja sama probleem, et õpetaja ei osanud vene keelt ning kõigest ei saadud aru (27). Samuti võiks olla kursusel käsitletud veel rohkem igapäevaseid teemasid ja vestluspraktikat.

4.2.3. Edasised plaanid

Uurisin ka vastanute plaane seoses Eestisse jäämise või Ukrainasse naasmisega. Valdav enamik inimesi on kindlad oma soovis Eestisse jääda. Paar vastajat tahavad kindlasti tagasi Ukrainasse minna ja mõned on veel kahtleval seisukohal (47). Küll aga suurendab praegune Eestis viibimine kõigi põgenike motivatsiooni eesti keelt edasi õppida (48). Isegi kui plaanitakse tulevikus tagasi Ukrainasse liikuda, peetakse siin riigis viibimise ajal meie keele õppimist väga tähtsaks (49, 50).

(47) *N65: „Praegu tahan elada Eestis ja teen tulevikuplaane, lähtudes turvalisusest.“*

(48) *M34: „Mind motiveerib Eestisse jääma ja keelt õppima hirm lapse elu pärast Ukrainas. Meie linn on Ukrainas pideva pommitamise all. Pidevad õhurünnakud ja varjendisse jooksmine – see motiveerib mind kõige rohkem.“*

(49) *N39: „Ma saan aru, et ilma keeleoskuseta on siin raske end leida.“*

(50) *N40: „Eesti on ilus maa, aga ma kavatsen tulevikus tagasi koju minna! Niikaua kui ma siin olen, jätkan eesti keele õppimist rõõmuga.“*

4.3. Arhetüübid küsimustike põhjal

1. Ennastjuhtiv õppija, kes end pidevalt täiendab ja üritab keeleliselt areneda.
2. Õppija, kes oli või on keele õppimises aktiivne, aga kelle keeleteekonnale on sattunud takistav faktor.
3. Kitsa sihiga õpilane, kes õpib eesti keelt kindlal eesmärgil, aga võimalusel räägib pigem mõnes teises keeles. Võib ka olla ebakindel oma soovide osas.
4. Õppija, kes on rahul oma praeguse keeletasemega, aga pole kindel oma tulevikuplaanides.

4.3.1. Grupp 1: Ennastjuhtiv õppija, kes end pidevalt täiendab ja üritab keeleliselt areneda.

1) Keskharidusega 39-aastane naine, kes tundides oli aktiivne. On õppinud inglise ja eesti keelt, räägib ukraina, vene, inglise ja eesti keelt. Ta püüab tööl ka eesti keeles rääkida,

kuulab eestikeelset muusikat ja nüüd loeb ka ajalehti. Naine on pidevalt harjutanud iga päev eesti keelt 30 minutit. Tal on eestlastest sõpru, kes teda sellel teekonnal aitavad. Ta soov on Eestisse elama jääda ja keelt edasi õppida. Hetkel ta veel ei õpi, kuna ei ole leidnud kursust, millele registreeruda saaks, kuid plaanib lähitulevikus siiski koha leida.

2) Kõrgharidusega 30-aastane naine, kes on õppinud inglise ja eesti keelt, kasutab vene, ukraina, inglise ja eesti keelt. Eesti keeles räägib tööl, lasteaias ja muudes igapäevastes situatsioonides. Ta soovib õppida eesti keelt, sest see avab Eestis palju uksi. Ta on pidevalt end täiendanud, kuulab eestikeelset muusikat ja loeb veidi. Tal on ka Eestis sõpru, aga nad ei aita teda keele õppimisel. Naine soovib jääda elama Eestisse ja mõistab keeleoskuse tähtsust meie riigis.

4.3.2. Grupp 2: Õppija, kes oli või on keele õppimises aktiivne, aga kelle keeleteekonnale on sattunud takistav faktor.

3) Kõrgharidusega 34-aastane mees, kes on õppinud vene ja eesti keelt. Kasutab enamasti ukraina ja vene keelt, aga eesti keelt tööl ja poes. Ta tuli õppima sõjapõgeniku staatuse saamiseks. Varem õppis ta keelt 2-3 tundi päevas. Ta soovib minna uuele kursusele, aga pole leidnud sobivat. Tal on tugev sisemine motivatsioon, sest soovib väga end ümbritsevate inimestega rääkida ja sh saada aru bussis räägitust. Samuti motiveerib teda hirm lapse pärast ja see, mis toimub Ukrainas. Ta soovib Eestisse elama jääda.

4) Keskharidusega 28-aastane naine, kes on õppinud võõrkeelena vaid eesti keelt ning kasutab seda tänaval ja poes. Tunnis ei olnud ta kõige aktiivsem, aga ta õpib siiamaani eesti keelt ise. Tal on vähe aega, kuna kodus on väike laps ja see tõmbas tal kursuse ajal motivatsiooni alla. Aasta pärast soovib ta uue kursuse otsida. Ta ei kuula, vaata ega loe midagi eesti keeles, aga inimesed tema ümber motiveerivad teda keelt õppima. Samuti tahab ta Eestisse jääda.

5) Kõrgharidust omandav 23-aastane meesterahvas, kes on õppinud saksa, inglise, eesti, vene ja ukraina keelt ning kasutab neid kõiki. Ta oli samamoodi aktiivne osaleja tunnis. Alguses õppis keelt usinasti, lausa 4 tundi päevas, aga neli kuud pärast kursust ei olnud tal enam selleks nii palju aega. Ka teda aitavad eestlastest sõbrad ja töökeskkond on

toetav. Mehe eelis on ka see, et tal on ema pärit Eestist ning saab sugulastega eesti keelt harjutada. Tema soovib samuti jääda Eestisse elama.

6) Kõrgharidusega 32-aastane naine, kes oli tunnis alati väga aktiivne. Ta on õppinud ukraina, vene, inglise ja eesti keelt, räägib vene, veidi inglise ja eesti keelt. Tema tuli keelt õppima PPA taotlusel ning soovis ka ühiskonda sulanduda. Ta soovib kindlasti eesti keelt edasi õppida. Ta kuulas eestikeelseid raadiosaateid ja muusikat, vaatas vahel televisiooni ja filme ja luges internetis eestikeelseid tekste. Hetkel ta keelt otseselt ei õpi, aga suhtleb ikka teatud situatsioonides ning otsib uut keelekursust. Ta soovib jääda Eestisse elama.

4.3.3. Grupp 3: Kitsa sihiga õpilane, kes räägib vahepeal eesti keeles, aga võimalusel pigem mõnes teises keeles. Võib ka olla ebakindel oma soovides.

7) Kõrgharidusega 47-aastane mees, kes on õppinud ja kasutab inglise, ukraina, vene ja eesti keelt. Tunnis ei olnud ta alati väga aktiivne. Eesti keeles suhtleb klientidega. Ta vaatas vahepeal eestikeelset televisiooni. Kuulab siiamaani iga päev eesti muusikat raadiost, loeb harva. Tal on sõpru, kes tal keelt õppida aitavad. Mees kavatseb minna eesti keelt edasi õppima, aga ei tea veel millal. Ta soovib Eestisse elama jääda.

8) Keskharidusega 40-aastane naine, kes õppis nii eesti kui inglise keelt, aga siin räägib eesti, vene ja ukraina keelt. Kuna tema elab venekeelses linnas, siis loeb ta eesti keeles ainult poes – sellega saab ta tänu kursusele väga hästi hakkama. Ta peab tähtsaks eesti keele õppimist, kuni elab Eestis. Septembrist läheb ka õhtukooli keelt õppima. Praegu õpib ta eesti keelt oma lapse kodutöödest. Naine soovib minna tagasi Ukrainasse.

9) Kõrgharidusega 63-aastane naine, kes on õppinud vene, ukraina ja inglise keelt, kasutab peaaegu ainult vene keelt. Eesti keelt kohati vaid poes. Kuna ta elab venekeelses linnas, siis seal ei ole väga suurt nõudlust eesti keele jaoks ning saabki hakkama ilma selleta. Ta ei kuula eestikeelset muusikat ega vaata filme. Loeb ainult poes. Ometi ta soovib minna septembrist õhtukooli keelt edasi õppima. Kui võimalus avaneb, soovib naine minna tagasi Ukrainasse, aga on Eestile kõige eest tänulik.

4.3.4. Grupp 4: Õppija, kes on rahul oma praeguse keeletasemega, aga pole kindel oma tulevikuplaanides.

10) Keskharidusega 65-aastane naine, kes on õppinud nelja, aga räägib enamasti vaid vene ja ukraina keelt, veidi kasutab ka eesti keelt poes ja naabritega suhtlemiseks, samuti ka sugulastega, sest nemad õpivad ka eesti keelt. Kursuse ajal oli ta aktiivne ja motiveeritud. Samuti kuulas eesti muusikat ja luges ajakirju. Ta kahtles juba siis, kas tahab järgmisele kursusele minna ning 4 kuu jooksul otsustas ta, et on rahul oma praeguse keeletasemega ega soovi rohkemat. Eesti sõpru tal ei ole. Praegu soovib ta elada eestis, aga teeb tulevikuplaane lähtudes turvalisusest.

11) Keskharidusega 68-aastane mees, kes on õppinud vene, ukraina ja inglise keelt. Räägib vene ja ukraina keelt. Tal oli soov keelt õppida, aga kahtles oma võimetes. Nüüd suhtleb ta eesti keeles vahepeal poes ja tänaval. Ta on rahul oma praeguse keeletasemega. Mees ei kuula, vaata ega loe midagi eesti keeles. Eesti sõpru tal ei ole. Ta ei ole kindel, kas soovib Eestisse jääda.

4.4. Arutelu

Küsitluste vastusest selgus, et õpetaja roll kursusel oli väga suur (10, 32). Toetav keskkond ja õppemeetodid aitasid mitmel õpilasel keelt selgemaks saada. Sama kirjutasid Ryan ja Deci (2000: 71) ning Roosalu jt (2018: 11) oma töödes, kus nad uurisid õpetaja rolli tähtsust motivatsiooni tekitamisel. Kuna paar inimest tundsid, et mõned minu poolt kasutatud õppemeetodid ei kõnetanud neid, tunnen vajadust rõhutada, kui tähtis on valida õpisituatsioonile sobilik lähenemisviis. (Roosalu jt 2018: 10-11; Lightbone & Spada 2013: 88) Muidugi on inimesed erinevad ja kõigile ei pruugi sobida konkreetse õpetaja antavad tunnid.

Vastustest ilmnes eri põhjuseid, miks keegi eesti keelt õppida soovib. Neid saab jagada väliseks ja sisemiseks motivatsiooniks. Välisteks motivaatoriteks saab vastustest lugeda töökoha otsimist ja leidmist ning sõjapõgeniku staatuse saamist, osati ka inimeste kohest mõistmist, samuti testis hea või parema tulemuse saamist (5, 7). (Klaas-Lang 2022: 232) Sisemisteks motivaatoriteks on ka inimeste mõistmine, aga sügavamal tasandil, Eestis elamise soov, mälu arendamine, vabalt rääkimise soov ning tahe olla osa Eesti ühiskonnast (Lightbone & Spada 2013: 87; Ryan & Deci 2000: 70-71). Nähakse vajadust õppida eesti keelt vähemalt seni, kuni siin viibitakse. Tihtipeale on keeruline määrata, kas tegemist on sisemise või välise motivatsiooniga, kuna igal vastanul on mõlemat sorti motivatsioone, mis muidugi aitabki neid kõige paremini edasi. Ukrainlased, kes soovivad keelt õppida tugeva sisemise motivatsiooni najal, plaanivad kõik minna ka edasi õppima (6, 8, 30, 31). Need, kes ei näe enam vajadust või kellel on mõni tugev demotiveeriv faktor, on rahul enda keeletasemega või kavatsevad minna õppima hiljem. (Gardner 2007: 11; Kaldur jt 2019: 47)

Kuigi esimeses küsitluses avaldasid eesti keele edasiõppimise soovi kõik ukrainlased, siis nelja kuu pärast ei olnud kõik enam sellel arusaamal (33). Samuti vähenes kursuse lõppedes iseseisev õppimine. Kõikide vastanute põhjal oli keskmine keeleõppe aeg esimese küsitluse lõpuks 1,5 tundi iga päev, aga teise küsitluse ajaks oli järgi ainult mõni inimene, kes õpib keelt 10-30 minutit (34). Sellest fenomenist kirjutab Klaas-Lang (2022: 232-234), kus õpilane jääb pärast motiveeriva sisuga kursust üksinda ning välised faktorid võivad hakata tema motivatsiooni negatiivselt mõjutama. Eestikeelseid filme ja televiisorit vaadatakse vähem. Kui enne oli vaatajaid vähe, siis teise küsimustiku ajaks ei teinud seda keegi. Muusikat ja

raadiosaateid kuulab ikka sama arv inimesi. Lugejaid jäi samuti drastiliselt vähemaks. Umbes pooled, kes enne veidigi lugesid, ei teinud seda enam teise küsimustiku ajaks.

Keelekeskkonna tähtsus keele omandamiseks oli samuti määrav. Kitsnik (2024) ja Klaas-Lang (2024) on oma artiklites tähelepanu pööranud keeleõppijat ümbritsevate inimeste keelekasutusele. Kui ei viibi keelekeskkonnas, siis on raske hoida üleval iseenda õpimotivatsiooni. Õpilased tunnevad end peale kursust küll hästi ja kindlamalt, aga kui keelega pidevalt ei tegeleta, läheb ka enesekindlus väiksemaks ja õpitud oskused ununevad (38). Positiivne on aga see, et suurem osa vastanutest siiski räägib eesti keeles sagedamini kui enne ja üritab seda veelgi rohkem teha eri situatsioonides (37). Vastustest on näha, et tegelikult soovivad õpilased õppima minna, aga neile sobivatest tasuta kursustest on puudus või need ei ole piisavalt hästi leitavad. (Einmaa 2023) Olles ukrainlasi õpetanud, tean, et neil on õppimiseks motivatsiooni küllaga ja kes tahab, see jõuab väga kaugele. Muidugi oleneb motivatsiooni olemasolu suuresti inimestest, aga üldpilt on vägagi positiivne (Altosaar 2022). Lisaks tuli välja, et ka ümbritsev keelemaastik, mille keskel inimene oma igapäevatoimetusi teeb, võib olla keele õppimisel väga tähtis. Mainiti mitu korda, et kviitungid, eestikeelsed tootenimed, reklaamid jm olid õppijate jaoks olulised (35, 44, 45, 46).

Sisemine motivatsioon keele õppimiseks on olemas kõikidel minu uuritava grupi liikmetel. Kursus valmistab õpilasi ette erinevateks olukordadeks, sealjuures saab õpetaja suunata õpilaste tähelepanu tähtsatele teemadele jm. Iseseisvalt on raske seda kõike meeles pidada. See, et enamik tahab siiski minna edasistele kursustele, näitab muidugi, et nende motivatsioon ei ole täielikult kustunud. Nad teavad, et neil on vaja keeleõppeks rohkem abi. Nad pürgivad selle poole, et leida edasisi kursuseid ja võimalusi enesearenguks.

Kursustevahelisel ajal langeb õppijate motivatsioon, sest ühine keeleõppe keskkond ja õpetaja energia, mis õpilasi motiveerisid, kaovad. Seda on kahe küsimustiku vastuseid võrreldes näha, kuidas hakatakse vähem õppima, eesti keeles lugema ja ka filme ei vaadata. Keeleõppeks oleks õpilasel ideaalis vaja mitmeid erinevaid motiveerivaid faktoreid, mis kõik üksteist toetavad, sest ainult ühest jääb väheks. Vähene motivatsioonilangus kursuste vahel on aga inimlik ning ei tähenda, et õppijad oleksid täielikult demotiveeritud. Alles jääb vajadus, sisemine motivatsioon, end ümbritsevaid inimesi mõista ja olla osa ühiskonnast (48). Samuti võib rolli mängida ka väline motivatsioon, sest need on mõlemad üksteisega tihedalt seotud (49). Sisemine motivatsioon on justkui edasiviiv jõud, aga sellest üksi ei piisa, et õpilast iseseisvalt õppima innustada.

Keeleõppes edenemine ja Eestisse jäämise soov on omavahel seotud. Põgenikud tahavad sulanduda meie hulka ja on valmis selleks vaeva nägema. Nad tahavad aru saada, millest me

räägime, kuidas käitume ning võimalusel saada Eesti kodakondsus ja korralik töökoht (3, 4, 5, 47, 48, 49). Ukrainlased, vähemalt minu grupi näitel, saavad aru, kui tähtis on osata selle riigi keelt, kus nad elavad. Tahetakse vabalt suhelda ja seetõttu ka osaletakse sobivatel keelekursustel. Mitmed inimesed vastasid, et isegi kui neil on plaanis kunagi Eestist lahkuda, plaanivad nad siin olles ikka keelt edasi õppida. Mõned üksikud tunnevad, et on A1 taseme saavutamisega rahul ning neil pole vajadust rohkem juurde õppida (33). Nemad aga ei ole Eestisse jäämises üldse kindlad ning soovivad pigem Ukrainasse naasta. Korrelatsioon motivatsiooni ja Eestisse jäämise osas tuleb esile ka esitatud arhetüüpides, kus esimestes gruppides on motiveeritud ja kindlasti Eestisse jääda soovivad inimesed ning kahes viimases grupis on kahtleval seisukohal inimesi rohkem. Suuremas osas aga mõjub Eestis viibimine vastanutele keeleõppeks motiveeriva jõuna.

Arhetüübid on loodud kahe erineva allika põhjal, kaaludes lühikirjeldusi, mis on kirjutatud mõlemale küsimustikule vastajate, minu kui õpetaja arvamust (v t Arhetüübid küsimuste põhjal). On ka kasutatud Kaldur jt (2019: 35-36) uurimuses esitatud arhetüüpide ideed. (Yale University 2024) Lühikirjeldused põhinevad omakorda faktoritele, nagu aktiivne osalemine tunnis, kui tihti räägitakse eesti keeles, iseseisev eesti keele õppimine kursusevälisel ajal ja Eestisse elama jäämine. Esimesse gruppi (Grupp 1) sobitusid kaks naist, kes räägivad paljusid keeli ja jätkasid peale kursuse lõppu aktiivselt iseseisvat eesti keele õppimist. Tulemuste järgi saab öelda, et nende motivatsioon langes veidi, aga nad suutsid siiski püsivalt õppimist jätkata. (35, 45, 49). Teises grupis (Grupp 2) on inimesed, kes on sisemiselt motiveeritud keelt õppima, aga nende õpiteekonnale on ette tulnud takistusi (36). Ükski neist ei õpi keelt iseseisvalt, aga kõik on avaldanud soovi järgmisest keelekursusest osa võtta (48). Kolmandas grupis (Grupp 3) on kolm vastajat, kes ei sobitunud ei teise ega neljandasse gruppi. Sealsed inimesed ei olnud tunnis kõige aktiivsemad, ei õpi iseseisvalt, kuid neil on soov kasvõi vähesel määral siiski eesti keelt õppida (40). Kaks nendest plaanivad tõenäoliselt Ukrainasse naasta (50). Viimases grupis (Grupp 4) on kaks õppijat, kes olid tunnis kohati aktiivsed. Kursuse lõpus nad kahtlesid, kas soovivad eesti keelt edasi õppida. Teise küsimustiku ajaks olid nad rahul olemasoleva keeletasemega (33). Nad kaaluvad võimalust minna Ukrainasse (47). Arhetüüpidest võib järeldada, et põhilised õppijaid motiveerivad faktorid sobiv keelekursus ja õpetaja olemasolu, sest ilma nendeta ei õpi suurem osa vastajatest eesti keelt püsivalt. Samuti mõjutab Eestisse jäämine motivatsiooni positiivselt. Negatiivseteks faktoriteks saab tuua eri takistusi, mis võivad õppijat keeleteekonnal tabada, sh sobivate kursuste puudumine, ajapuudus jm (36).

4.5. Kokkuvõte

Käesolev magistritöö uurib Ukraina sõjapõgenike keelelist kohanemist Eestis ühe õppegrupi näitel, kellele autor andis veebis A1 kursust. Seoses ukrainlaste õpetamisega tekkis autoril kaks küsimust, mis said hiljem ka uurimisküsimusteks: kuidas aitab sisemine motivatsioon kaasa eesti keele õppele keelekursuste vahelisel ajal? Kuidas on omavahel seotud keeleõppes edenemine ja Eestisse jäämine? Selleks, et nendele küsimustele vastused leida, otsustas autor teha kaks küsitlust. Esimene küsitlus täideti vahetult pärast kursuse lõppu, teine umbes neli kuud peale seda. Analüüsitud on kahe küsitluse vahelist perioodi.

Alguses antakse ülevaate taustaandmetest, mis hõlmavad endas Ukraina põgenike arvu nüüd ja eelmisel aastal, lisaks eluolust ja keelekursuste katsumustest. Loetletud on ka Ukraina põgenike keelelist kohanemist Eestis käsitlevaid uuringuid ja teadustöid. Räägitud on ka autorist kui keeleõpetajast ning autori õpetamiskogemusest.

Teoreetilises osas on selgitatud, mis on motivatsioon ja kuidas selle olemasolu või puudumine mõjutab keeleõppijat. Samuti on kirjutatud, millised faktorid tõstavad ja millised vähendavad motivatsiooni. Kuigi motivatsiooni saab jaotada mitut viisi, on selles töös kasutatud välise ehk instrumentaalse ja sisemise ehk integratiivse motivatsiooni võrdlust. Lõpus andis autor lühikese ülevaate arhetüüpidest, mida need täpselt tähendavad ning kus ja kuidas neid kasutatakse.

Töös on kasutatud mugavusvalimit ja kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Küsimustikke on kaks ning mõlemas on töö eesmärgi täitmiseks kasutatud nii suletud kui avatud küsimusi. Kasutatud on isikustamata andmeid, mille kasutamiseks on kõik vastanud andnud loa.

Tulemuste peatükis on analüüsitud esimest ja teist küsimustikku eraldi. Seejärel analüüsitakse kahe küsimustiku vastuseid koos ja seotakse teooriaga.

Töö tulemustest selgus, et sisemine motivatsioon aitab kaasa eesti keele õppele kursuste vahelisel ajal. See on justkui edasiviiv jõud keeleõppeteekonnal. Eriti siis, kui mitu erinevat motiveerivat faktorit koos töötavad. Samuti ilmneb minu töö põhjal selge korrelatsioon keeleõppes edenemise ja Eestisse jäämise vahel. Ukraina põgenikud, kes tahavad Eestisse kindlalt või suure tõenäosusega jääda, soovivad sulanduda eesti ühiskonda ning peavad eesti keele õppimist vajalikuks. Selle tõttu on neil tugev sisemine motivatsioon keelt taas õppima minna.

Autor on välja toonud ka arhetüübid, mis on loodud küsimustike vastuste ja vajadusel ka autori õpetajakogemuse põhjal. Neljaks arhetüübiks jaotamisel on olnud olulised erinevad

tegurid: aktiivne osalemine tunnis, kui tihti räägitakse eesti keeles, iseseisev eesti keele õppimine kursusevälisel ajal ja Eestisse elama jäämine.

Teemat saaks edasi uurida pikema aja vältel, st teha pikiuuring keelekursustel käinud põgenike keelelisest kohanemist Eestis. Samuti tuleks uuringule kasuks, kui küsimustike asemel või lisaks neile saaks põgenikega teha ka intervjuusid.

Kirjandus

Altosaar, Aimar (2022). *Ukrainlased on motiveeritud ja usinad eesti keele õppijad.* Postimees. https://www.postimees.ee/7498633/ukrainlased-on-motiveeritud-ja-usinad-eesti-keele-oppijad. (07.05.2024).

DeepL Translator. (i.a). https://www.deepl.com/en/translator

Dörnyei, Zoltán (2001). *Teaching and Researching Motivation.* Harlow: Longman.

Dörnyei, Zoltán & Guilloteaux, Marie-Jose (2008). *Motivating Language Learners: A Classroom-Oriented Investigation of the Effects of Motivational Strategies on Student Motivation* (lk 55-57). University of Nottingham and Gyeongsang National University.

Einmaa, Iida-Mai (2023). *Ukraina põgenike voog Eestisse on aeglustunud, aga keeleõppe väljakutse püsib*. ERR. https://www.err.ee/1609098212/ukraina-pogenike-voog-eestisse-on-aeglustunud-aga-keeleoppe-valjakutse-pusib. (07.05.2024).

EKSS. (2019). Eesti keele seletav sõnaraamat.

Gardner, Robert C. (2007). *Motivation and Second Language Acquisition* (lk 10-11, 18). University of Western Ontario.

Gedvil, Janika (2024). *Sõjapõgenikud on kohanenud, lõimumine aga niisama ei sünni*. Sakala. Postimees. https://www.postimees.ee/8015979/eestisse-on-tahtnud-jaada-ligi-90-000-ukraina-sojapogenikku. (23.05.2024).

Haamer, Naatan, Jakobson, Angela, Karton, Inga, Kadjas, Tiiu, Neare, Viivi & Tropp, Kristiina (2010). *Nõustamise alused. Abimaterjal õppenõustamiskeskusele* (lk 10). Eksamikeskus.

Hallas, Pirgita-Maarja (2019). *Mängustatud õppetegevuste mõju üheksanda klassi õpilaste suhtumisele eesti keele kui teise keele tundidesse* (lk 12). Tartu Ülikool.

Kaldur, Kristjan, Kivistik, Kats, Pohla, Triin, Veliste, Mart, Pertsjonok, Nastja, Käger, Maarja & Roots, Ave (2019). *Uussisserändajate kohanemine Eestis* (lk 43-47). Balti Uuringute Instituut.

Kaldur, Kristjan, Pertšjonok, Nastja, Toomik, Kristiina, Khrapunenko, Maria, Kivistik, Kats, Aavik, Anna-Lisa & Jurkov, Kirill (2023). *Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala* (lk 35-40). Balti Uuringute Instituut.

Kalmus, Veronika, Masso, Anu & Linno, Merle (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/. (24.05.2024).

Kauksi, Helen (2023). *Ukraina sõjapõgenikest õpilased eesti klassiruumis: õpilaste psühholoogiliste baasvajaduste toetamine uues kultuuriruumis*. ETERA.

Kitsnik, Mare (2019). Eesti keele kui teise keele õppimine: kas raske töö või kerge lõbu? *Keel ja Kirjandus*. doi.org:10.54013/kk735a4

Kitsnik, Mare (2024). *Miks rääkida Eestis eesti keelt (teise keelena)*? ERR. https://www.err.ee/1609281450/mare-kitsnik-miks-raakida-eestis-eesti-keelt-teise-keelena. (17.05.2024).

Klaas-Lang, Birute (2022). Community-based language learning – an opportunity to increase the motivation for language learning (lk 230-234). *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 10(2), 2022, 228–250. doi.org:10.12697/eha.2022.10.2.08

Klaas-Lang. Birute, Koreinik, Kadri & Rozenvalde, Kerttu (2023). Viisakalt koolist ülikooli: millised suhtluskultuuri eripärased märkavad vene dominantkeelega üliõpilased? *ESUKA. Tartu Ülikool*. doi.org: 10.12697/jeful.2024.14.2.08

Klaas-Lang, Birute (2024). *Mis aitab tulemuslikult eesti keelt õppida*? ERR. https://www.err.ee/1609309557/birute-klaas-lang-mis-aitab-tulemuslikult-eesti-keelt-oppida. (17.05.2024).

Kuld, Merlin (2023). *Kes nüüd aitab? Ukraina sõjapõgenike tugisüsteem hääbub*. Sakala, nr 208. https://dea.digar.ee/?a=d&d=sakala20231130.2.5.7&e=-------et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----------. (07.05.2024).

Lightbone, Patsy M. & Spada, Nina (2013*). How Languages are Learned* (lk 87-89). Oxford: Oxford University Press.

Märtsin, Mariann & Samuel, Annela (2024*). Sõjapõgenike teekond Eesti ühiskonda läbi sauna, soo ja piparkookide*. Novaator. ERR. https://novaator.err.ee/1609265595/sojapogenike-teekond-eesti-uhiskonda-labi-sauna-soo-ja-piparkookide. (23.05.2024).

Nikolajev, Jüri (2023). *Eestisse saabuvate Ukraina sõjapõgenike arv kahaneb pidevalt*. ERR. https://www.err.ee/1609158808/eestisse-saabuvate-ukraina-sojapogenike-arv-kahaneb-pidevalt. (07.05.2024).

Org, Astrid (2023). *Kas Ukraina sõjapõgenikud on Eestis kogukond*? Tervise Arengu Instituut. https://tai.ee/et/sotsiaaltoo/kas-ukraina-sojapogenikud-eestis-kogukond. (23.05.2024).

Reile, Liis (2018). *Eestis õppivad välisüliõpilased ja eesti keel: Hoiakud ja keeleõppimise motivatsioon* (lk 50-55). Tartu Ülikool.

Roosalu, Triin, Raudsepp, Maaris, Kazjulja, Margarita & Vallimäe, Tanel (2018) *Elanikkonna senine kogemus eesti keele omandamisel ja vajadus eesti keele õppe järele*.

Peatükk kogumikus: Kallaste, E. (toim) Eesti emakeelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus (lk 10-12). Tallinn: Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar ja Tallinna Ülikool.

Ryan, Richard M. & Deci, Edward L. (2000*). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. – American Psychologist, 55, 1, 68–78.

Rämmel, Andu (2014). *Valimi moodustamine. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. https://samm.ut.ee/valimid/. (24.05.2024).

Simpson, Eduard H. & Balsam, Peter D. (2016). The Behavioral Neuroscience of Motivation: An Overview of Concepts, Measures, and Translational Applications. Department of Psychiatry, New York State Psychiatric Institute, Psychology Departments of Barnard College and Columbia University, New York, NY, USA (lk 1-2). *Curr Top Behav Neurosci*. 2016; 27: 1–12. doi:10.1007/7854_2015_402

Siseministeerium. (2024). *Statistika Ukraina sõjapõgenike kohta*. https://www.siseministeerium.ee/statistika-ukraina-sojapogenike-kohta. (07.05.2024).

Sotsiaalministeerium. (2023). *Aasta sõjapõgenikke Eestis*. https://www.sm.ee/aasta-sojapogenikke-eestis. (07.05.2024).

Szava-Kovats, Teele Liisi (2016). *Hea ja kurja võitlus. Gümnaasiumi valikkursuse "Müüt ja kirjandus" kontsentriline käsitlusvõimalus* (lk 17). Tartu Ülikool.

Sõnaveeb. (2024). Eesti Keele Instituut.

Tammaru, Tiit, Eamets, Raul, Pedaste, Margus, Järve, Janno, Tamm, Marek, Klaas-Lang, Birute & Uibu, Marko (2018-2020). *Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed Eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele* (lk 51-52). RITA-RÄNNE. Eesti Teadusagentuur.

Yale University. (2024). Archetypes and Personas. Usability and Web Accessibility. https://usability.yale.edu/understanding-your-user/archetypes-and-personas. (25.05.2024).

Linguistic adaptation of Ukrainian war refugees in Estonia using the example of one study group. Summary

This master thesis examines the linguistic adaptation of Ukrainian war refugees in Estonia through the example of a study group to whom the author gave an A1 course online. In connection with the teaching of Ukrainians, the author came up with two questions, which later became research questions: how does intrinsic motivation contribute to learning Estonian between language courses? What is the relationship between progress in language learning and staying in Estonia? In order to find answers to these questions, the author decided to conduct two surveys. The first survey was completed immediately after the end of the course, the second about four months afterwards. The period between the two surveys was analyzed.

At the beginning, an overview of the background data is given, which includes the number of Ukrainian refugees now and last year, in addition to the living conditions and the language course challenges. Studies and research on the linguistic adaptation of Ukrainian refugees in Estonia are also listed. The author as a language teacher and his teaching experience are also discussed.

The theoretical part explains what motivation is and how its presence or absence affects the language learner. It also describes which factors increase and which decrease motivation. Although motivation can be classified in several ways, this work has used a comparison between extrinsic or instrumental and intrinsic or integrative motivation. At the end, the author gave a brief overview of the archetypes, what exactly they mean and where and how they are used.

A convenience sample and a qualitative content analysis method have been used. There are two questionnaires, both of which use closed and open-ended questions in order to meet the objectives of the thesis. Non-personal data are used, with the permission of all respondents.

In the results section, the first and second questionnaires are analyzed separately. The responses to the two questionnaires are then analyzed together and linked to theory.

The results of the study show that intrinsic motivation contributes to learning Estonian between courses. It is like a driving force in the language learning journey. Particularly when several different motivational factors work together. My work also shows a clear correlation between progress in language learning and staying in Estonia. Ukrainian refugees who want to stay in Estonia with certainty or a high probability want to integrate into Estonian society and

consider learning Estonian necessary. As a result, they have a strong intrinsic motivation to learn the language again.

The author has also identified archetypes based on the answers to the questionnaires and, where appropriate, on the author's experience as a teacher. Different factors have been important in dividing them into four archetypes: active participation in class, how often they speak Estonian, independent learning of Estonian outside of class, and remaining in Estonia.

The topic could be further explored over a longer period of time, i.e. a survey of refugees who have attended language courses and their linguistic adaptation in Estonia. The study would also benefit from interviews with refugees instead of or in addition to questionnaires.

Lisad

Lisa 1. Esimene küsitlus eesti keeles

Tere!

Mina olen Janne Lamus ja õpin Tartu Ülikoolis eesti keele võõrkeelena õpetajaks. Teen hetkel magistritööd teemal "Ukraina sõjapõgenike keeleline kohanemine Eestis ühe õppegrupi näitel" ning soovin, et aitaksid mind sellel teel ja täidaksid etteantud küsitluse. Lisaks sellele soovin Sinuga ühendust võtta ka umbes nelja kuu pärast ja küsida, kuidas oled kohanenud eestikeelses keskkonnas.

1. Omalt poolt **garanteerin Sinu anonüümsuse**, see tähendab, et kasutan töös ainult üldiseid andmeid, mille järgi ei ole ükski vastaja tuvastatav.

2. Selleks, et saaksin Sinu andmeid töös kasutada, **palun saada nõusolek** minu e-posti aadressile, janne@janeda.eu, mis võiks olla umbes selline: "Annan loa kasutada Janne Lamusel .../*nimi*/...andmeid, küsimustiku ja testi vastuseid (anonüümselt) tema magistritöö kirjutamisel".

3. Loodan, et soovid aidata mind ka 4 kuu pärast (märtsi lõpus). Siis oleks vaja täita teine küsimustik, mis analüüsib Sinu teekonda eesti keele õppimisel dets-märts. Võimalusel teeksin mõnega teist ka väikese intervjuu.

4. **Kõik privaatsed andmed kustutatakse peale töö valmimist**.

Palun vasta küsimustele võimalikult läbimõeldult ja ausalt. Siis saan autentsema töö. Aitäh!

Ukraina sõjapõgenike keeleline kohanemine Eestis ühe õppegrupi näitel

Küsitlus nr 1

Taustaandmed

1. Nimi

1.1 E-mail, kui tahad osaleda 4 kuu pärast.

2.Sugu: Naine/Mees

3.Vanus: …

4.Haridus (*põhi-/kesk-/kõrgharidus/muu (täpsusta)*):

5.Mis keeli oled õppinud?:

6.Mis keeli kasutad?:

7.Mis situatsioonides kasutad eri keeli? (Näiteks: *Ukaina keelt kasutan turul, poes, reisil. Eesti keelt kasutan lasteaias, tööl jne)*:

Motivatsioon

1.Mis aitas Sul eesti keelt õppida? Miks?

2.Kas tulid õppima enda või kellegi teise soovil?

3.Mis eesmärgil sa tahad eesti keelt õppida?

4.Kas sa tahad eesti keelt edasi õppida? Miks?

5.Mis tõstis motivatsiooni terve kursuse vältel?

6.Mis vähendas motivatsiooni terve kursuse vältel?

7.Kui palju kulutad igapäevaselt aega eesti keele õppimiseks?

8.Kas püüad suhelda eesti keeles? Kellega?

9.Kas vaatad eestikeelset televisiooni? Kui sageli?

10.Kas kuulad eestikeelseid raadiosaateid? Kui sageli?

11.Kas kuulad eesti muusikat? Kui sageli?

12.Kas vaatad eestikeelseid filme? Kui sageli?

13.Kas sa loed midagi eesti keeles? Kui sageli?

Kursus

1.Kas olid mingid teemad, mis olid Sinu jaoks huvitavamad kui teised?

2.Kas olid mingid teemad, mis olid vähem huvitavad?

3.Mis teemad olid Sinu jaoks kõige kasulikumad?

4.Kas oli mingi teema, mida ei oleks Sinu arvates vaja olnud? Miks?

5.Mida võiks algtasemel veel õpetada? Too näiteid.

~~6.Kas tundsid mingist teemast puudust?- vales tõlkes "kas mingi teema jäi vahele?"~~

7.Kas kaasõpilased aitasid sind kursuse läbimisel?

8.Kas tunned end eestikeelses keskkonnas nüüd kindlamalt?

Test

1.Kas oled rahul on testi tulemusega? Miks?

2.Mis aitas kaasa sinu testi tulemusele? (*nt õppisid ise kodus, eestikeelne keskkond*)

3.Millest jäi puudu?

4.Kas kursuse pikkus oli piisav, et omandada etteantud materjal? Miks?

5.Kas test oli raske või kerge? Miks?

6.Mis on sinu järgmised sammud eesti keele õppes?

7. Kas soovid veel vabal valikul midagi öelda? (*Kursus, test, muu…*)

Lisa 2. Esimene küsitlus vene keeles

Здравствуйте!

Меня зовут Янне Ламус, я учусь на преподавателя эстонского языка в Тартуском университете. В настоящее время я работаю над магистерской работой на тему "Языковая адаптация украинских военных беженцев в Эстонии на примере одной учебной группы" и хотела бы попросить Вас помочь мне в этом, заполнив анкету. Кроме того, я хотела бы связаться с Вами примерно через четыре месяца, чтобы узнать, как Вы адаптировались к эстонскому языку.

1. Со своей стороны, **я гарантирую Вашу анонимность**, что означает использование в моей работе только общих данных, на основании которых невозможно идентифицировать респондента.

2. Для того, чтобы я могла использовать Ваши данные в своей работе, **пожалуйста, пришлите свое согласие на** мой электронный адрес janne@janeda.eu, которое может выглядеть примерно следующим образом: "Я разрешаю Янне Ламус использовать мои данные, ответы на вопросы анкеты и теста (анонимно) для написания магистерской работы".

3. Я надеюсь, что вы захотите помочь мне через 4 месяца (в конце марта). В это время вам нужно будет заполнить вторую анкету, анализирующую ваш путь в изучении эстонского языка с декабря по март. Если возможно, я также проведу небольшое интервью с некоторыми из вас.

4. **Все конфиденциальные данные будут удалены по завершении работы**.

Пожалуйста, ответьте на вопросы как можно более <u>вдумчиво и честно</u>. Тогда я получу более достоверную работу. Спасибо!

Языковая адаптация украинских военных беженцев в Эстонии на примере учебной группы

Исследование № 1

Справочная информация

1.Пол: Женский/мужской

2.Возраст: ...

3.Образование (*основное/среднее/высшее/другое (укажите, пожалуйста)*):

4.Какие языки Вы изучали?

5.Какие языки вы используете?

6.В каких ситуациях вы используете разные языки? (Например. *Я* использую *эстонский язык в детском саду, на работе и т.д.):*

Мотивация

1.Что помогло Вам выучить эстонский язык? Почему?

2.Вы пришли учиться по своему желанию или по чьей-то просьбе?

3.Почему Вы хотите изучать эстонский язык?

4.Хотите ли Вы изучать эстонский язык и в дальнейшем? Почему?

5.Что Вас мотивировало на протяжении всего курса?

6.Что привело к снижению мотивации на протяжении всего курса?

7.Сколько времени в день Вы тратите на изучение эстонского языка?

8.Пытаетесь ли Вы общаться на эстонском языке? С кем?

9.Смотрите ли Вы эстонское телевидение? Как часто?

10.Слушаете ли Вы радиопередачи на эстонском языке? Как часто?

11.Слушаете ли Вы эстонскую музыку? Как часто?

12.Смотрите ли Вы эстонские фильмы? Как часто?

13.Читаете ли Вы что-нибудь на эстонском языке? Как часто?

Курс

1.Были ли какие-то темы, которые были для Вас более интересны, чем другие?

2.Были ли темы, которые были менее интересны?

3.Какие темы были для Вас наиболее полезны?

4.Была ли тема, которую, по Вашему мнению, не стоило затрагивать? Почему?

5.Что еще можно преподавать на начальном уровне? Приведите примеры.

~~6.Вы пропустили какую-то тему?~~

7.Помогали ли Вам Ваши сокурсники в освоении курса?

8.Чувствуете ли вы себя теперь более комфортно в эстоноязычной среде?

Тест

1.Удовлетворены ли Вы результатом тестирования? Почему?

2.Что способствовало получению Вами результата теста? (*например, самостоятельные занятия дома, эстонская языковая среда*)

3.Чего не хватало?

4.Является ли продолжительность курса достаточной для изучения материала? Почему?

5.Был ли тест трудным или легким? Почему?

6.Хотите ли Вы изучать эстонский язык дальше? Объясните.

7.Каковы Ваши дальнейшие шаги в изучении эстонского языка?

8.Что еще вы хотели бы сказать? (Курс, тест, другое...)

Lisa 3. Teine küsitlus eesti keeles

Tere!

Saatsin sulle selle küsimustiku, kuna olid peale eelmist küsimustikku nõus ka teisele osale vastama. Minu soov on teada saada, kas ja kuidas on sinu eesti keele kasutamine muutunud viimase nelja kuu jooksul.

Olen väga õnnelik, kui leiad aega sellele küsimustikule keskendumiseks ja täitmiseks! Mida täpsem, seda parem! :)

Janne Lamus

Sissejuhatav osa

1. Mis su nimi on?
2. Kas oled nõus, et kasutan Sinu andmeid oma magistritöös anonüümselt?

1. Kas õpid praegu uuel keelekursusel? Mis tasemel? Kui ei õpi, siis miks?
2. Kas on plaanis veel edasi õppida? Millal?
3. Mis tasemeni tahaksid eesti keelega jõuda?
4. Kui palju kulutad iga päev aega eesti keele õppimisele?
5. Mis platvorme sa kasutad eesti keele õppimiseks? (Speakly, Keeleklikk)
6. Mis aitab kaasa sinu eesti keele õppele?
7. Kas töökeskkond aitab sind keeleõppel ja keele praktiseerimisel?
8. Kas ümbritsev keskkond aitab sind keeleõppel ja keele praktiseerimisel kaasa? (linnas elavad inimesed, sildid tänavatel, reklaamiplakatid jm) Täpsusta!
9. Kas on tekkinud Eestis sõpru?
10. Kas sinu sõbrad aitavad sind keeleõppel ja keele praktiseerimisel?
11. Millest tunned puudust? (keeleõpetajast, sobivatest kursustest) Täpsusta!
12. Kas sinu eesti keele õppimise eesmärk on 4 kuu jooksul muutunud?
13. Mis situatsioonides oled eesti keelt rohkem kasutama hakanud?
14. Kas püüad eesti keeles suhelda rohkemate inimestega? Kellega?
15. Kas sa kuulad rohkem eesti muusikat? Millist muusikat? Kui sageli?
16. Kas sa vaatad rohkem eesti filme? Mis filme? Kui sageli?
17. Kas sa loed rohkem eesti keeles? Mida sa loed? Kui sageli?
18. Kas ja kuidas on meie eelnev keelekursus sind 4 kuu jooksul aidanud?
19. Kas midagi oleks saanud paremini teha? Mida?
20. Kas tahad ikka edasi jääda Eestisse või on sul plaan kolida mujale?
21. Kas sinu soov Eestis elada tõstab sinu motivatsiooni eesti keele õppeks? Täpsusta!

Suur-suur tänu, et võtsid aja ja aitasid mind minu magistritööga!

Janne Lamus

Lisa 4. Teine küsitlus vene keeles

Здравствуйте!

Я отправила Вам эту анкету, потому что Вы согласились ответить на вторую часть анкеты после предыдущей. Мне хотелось бы узнать, изменилось ли и как изменилось ваше использование эстонского языка за последние четыре месяца.

Я буду очень рада, если вы найдете время, чтобы сосредоточиться на этой анкете и заполнить ее! Чем точнее, тем лучше! :)

Янне Ламус

Вводный раздел

1. Как вас зовут?
2. Согласны ли вы с тем, что я могу анонимно использовать ваши данные в своей диссертации?

1. Изучаете ли вы в настоящее время новый языковой курс? На каком уровне? Если нет, то почему?
2. Планируете ли вы продолжить обучение? Когда?
3. Какого уровня вы хотели бы достичь в изучении эстонского языка?
4. Сколько времени в день вы тратите на изучение эстонского языка?
5. Какие платформы вы используете для изучения эстонского языка? (Speakly, Keeleklikk).
6. Что способствует изучению эстонского языка?
7. Помогает ли вам рабочая среда в изучении языка и практике?
8. Способствует ли окружающая вас среда изучению и практике языка? (Люди, живущие в городе, уличные вывески, рекламные щиты и т.д.) Укажите!
9. Есть ли у вас друзья в Эстонии?

10. Помогают ли вам друзья учить и практиковать язык?
11. Чего вам не хватает? (учителя языка, подходящих курсов) Уточните!
12. Изменилась ли ваша цель изучения эстонского языка за последние 4 месяца?
13. В каких ситуациях вы стали больше использовать эстонский язык?
14. Стараетесь ли вы общаться с большим количеством людей на эстонском языке? С кем?
15. Слушаете ли вы больше эстонской музыки? Какую музыку? Как часто?
16. Смотрите ли вы больше эстонских фильмов? Какие фильмы? Как часто?
17. Читаете ли вы больше на эстонском языке? Что вы читаете? Как часто?
18. Чем Вам помогли наши предыдущие языковые курсы за последние 4 месяца?
19. Можно ли было сделать что-то лучше? Что?
20. Вы по-прежнему хотите остаться в Эстонии или планируете переехать в другое место?
21. Повышает ли ваше желание жить в Эстонии вашу мотивацию к изучению эстонского языка? Пожалуйста, укажите!

Большое спасибо за то, что нашли время помочь мне с магистерской диссертацией!
Янне Ламус

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Janne Lamus,

1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Ukraina sõjapõgenike kohanemine Eestis ühe õppegrupi näitel“, mille juhendaja on Birute Klaas-Lang, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Janne Lamus

29.05.2024